

TANZANIA:

Valgkaos på Zanzibar

Opposisjonspartiet CUFs tilhengere (bildet) jublet for tidlig. En mulig valgseier for opposisjonen kan ha druknet i kaos og rot under valget i den muslimskdominerte delen av Tanzania – øya Zanzibar.

Side 8-9

FOTO: PER KRISTIAN LUNDEN

KORRUPSJON:

Tør vi – på landnivå?

– Det er enkelt å holde fanen høyt når man bare snakker om korrupsjon på et generelt plan. Men skal Norge ha troverdighet på dette området, må vi følge opp også i konkrete saker. Når politikerne har sagt A, må de også våge å si B, fremholder leder av NORADs anti-korrupsjonsprosjekt Mette Masst. Hun viser til at ambassadene bare kan ta opp brennbare saker når de har politisk backing.

Side 4

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid • nr. 9 • 2000

FOTO: GØRIL TRONSDEN

Mugabes utfordrer

– Bistands-sanksjoner er det eneste logiske. Dersom man gir stat-til-stat-bistand til Zimbabwe nå, legitimerer man Mugabes tyranni, sier landets fremste opposisjonsleder Morgan Tsvangirai (bildet).

Side 3

USA-skepsis i Colombia

Side 16

Topptung tank tenker nytt om aids

Side 6

DEBATT: Tove Strand om bistandens besværligheter

Side 21

Lokaldemokrati, kvinnekvoter og korrupsjonskamp er blant general Musharraf's kampsaker.

FOTO: SCANPIX

Bistandsgivernes beste venn?

Kupp-general i krig mot korrupsjon og føydalisme

■ Pakistans unge demokrati har vært preget av partiliter knyttet til spesielle klaner og mektige jordeiere. Kjennetegnet har vært korrupsjon, økonomisk vanstyre og store ulikheter mellom de få rike og de mange fattige. Resultatet har vært misnøye og politikerforakt i brede lag av folket.

■ I skyggene bak politikerne har det alltid sittet en militær leder. Han har trådt fram i lyset og gjenopprettet «ro og orden» og de militæres interesser

ser når misnøyen med de folkevalgte ledere har vært for akutt. For et drøyt år siden sto en ny general fram og avsatte statsministeren og nasjonalforsamlingen. Begrunnelsen var statsminister Nawaz Sharifs «maktspill» med konstitusjonelle regler, omfattende korrupsjon og økonomiske vanstyre

■ Kupp-generalen, general Pervez Musharraf, ble møtt med mye internasjonal skepsis tross løfter om å gjenopprette demokrati og tiltro til

Pakistans økonomi. Selv om en del resultater lar vente på seg i det økonomisk skakkjørte landet, synes det klart at generalen har tatt viktige steg for å fjerne korrupsjonen, skape utvikling for folk flest og å lage en ny maktbalanse som utfordrer gamle føydale strukturer.

■ Hvordan skal så giverlandene reagere når generalen ser ut til å være en mer oppriktig og effektiv forkjemper for fattigdomsbekjempelse, deltaker-demokrati og kvin-

ners rettigheter enn de folkevalgte ledere? Skal Norge og andre land oppheve sin bistandssanksjoner, som ble innført etter at Pakistan – under Nawaz Sharifs styre – prøvesprengte en atombombe sommeren 1998? En lettelse av sanksjonene og støtte til kommende lokalvalg er det foreløpige svaret fra norsk side.

Les mer om Pakistan
– side 12-13-14
Les mer om sanksjoner
– side 10-11

Paddevekk mot megawatt?

NØDHJELP

AV TONJE FOLKESTAD, FIVAS
DE TRE SISTE utgavene av Bistandsaktuelt har tatt opp naturverndilemmaet som har oppstått rundt Lower Kihansi Hydropower Project i Tanzania, et prosjekt som har motatt 380 millioner kroner i støtte fra NORAD. Padda Kihansi spray toad, flere planter, og muligens flere ubeskrevne arter, står i sterk fare for å bli utryddet som følge av driften ved kraftverket, som kom i gang ved siste årsskifte, og prosjektet høster kritikk i en miljøjennomgang utført av Verdensbanken. Utbyggingen strider mot Biodiversitetskonvensjonen som både Norge og Tanzania har undertegnet.

I Bistandsaktuelt framstilles problematikken som «liten padde truer stort kraftverk» – en motsetning der en to centimeter lang padde har lite å stille opp med overfor elektrisitetsforsyning og derav idealet om utvikling i Tanzania. Problemstillingen er etter FIVAS' mening snudd på hodet, noe vi har påpekt overfor NORAD i et brev i september i år.

FOR DET FØRSTE er det nokså søkt å utvise så stor bekymring først når problemet er et faktum. Allerede fra starten av prosjektet har man visst at området rundt Kihansi Gorge har inneholdt et unikt, men lite undersøkt dyre- og planteliv, og stor biodiversitet. Det er fire år siden man påviste Kihansi spray toad og de andre endemiske (stedegne) artene. Hvorfor ble det ikke tatt beslutninger om tiltak allerede den gangen, da løsningene kunne påvirke utformingen av anlegget? De utvidede miljøundersøkelser NORAD krevde da de kom inn i prosjektet i 1994, burde ha fått konsekvenser for fremdriften i utbyggingen. Ved å unnlate å ta opp problemet før driften er i gang, har man i utgangs-

debatt

punktet innskrenket valgmulighetene kraftig.

FOR DET ANDRE er det biologiske mangfoldet i et område mer enn summen av enkeltarter, det er også variasjonen i naturtyper. Noen av tiltakene som diskuteres nå, dreier seg ensidig om bevaring av padda. Ved å konsentrere dilemmaet rundt en to centimeter lang padde, tar

man oppmerksomheten bort fra at miljødilemmaet i Kihansi Gorge faktisk dreier seg om utryddelse av det unike økosystemet i tåkeskogen ved fossen, og ikke bare av enkelte arter. Tiltak må derfor ha som mål å bevare naturtypen som helhet.

DENNE SAKEN belyser nok en gang at reelle beslutninger har vært tatt og utbyggingsprosjekt påbegynt, før det har vært foretatt tilstrekkelige undersøkelser og konsekvensanalyser av prosjektområdet. NORAD burde sammen med de andre donorene ha tatt initiativ til at avbøtende tiltak ble utredet og satt i verk før kraftverket ble fullført, eventuelt at det ble stilt grundigere spørsmål ved gjennomføringen av hele prosjektet.

I BISTANDSAKTUELT nr. 7/2000 sier direktør Tove Strand i NORAD at Norge vil yte økonomiske bidrag for å «bevare padda», og i et oppslag i Nationen 26.10. sier fungerende direktør Kjell Storløkken at Norge vil påta seg ansvar for miljøproblemer som er oppstått. FIVAS håper dette ansvaret ikke bare omfatter tiltak rettet mot padda alene, men også økonomiske bidrag som retter seg mot økosystemet som helhet.

DERSOM NORADs miljøinnsats og evne til å bidra til positiv utvikling skal få noen troverdighet også når det gjelder store naturinngrep som vannkraftverk, bør Kihansi være deres siste ubetenksomme feiltrinn, og for framtida må det ikke være nok bare med gode retningslinjer. Retningslinjene må også følges, slik at det blir et alternativ å la være å foreta utbyggingen, eller å foreta den et annet sted.

Tonje Folkestad er daglig leder i Foreningen for Internasjonale Vann- og Skogstudier – FIVAS.

Bistandsaktuelt 6-2000.

FAKSIMILE

God etisk profil krever grundig arbeid

AV BENTE THOMASSEN
OVERSKRIFTEN i Tarjei Leer-Salvensens kronikk om etiske fond er meget misvisende: «Etiske aksjer til letturlte ferskinger.» Vi prøver ikke på noen måte å lure noen. Vi har klare retningslinjer om vår investeringsprofil som er skriftlig nedfelt. Pr. idag investerer vi ikke i alkohol, tobakk og våpenindustri. Dette er en start.

Bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form.

Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, og lignende vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 1000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

Vi har opprettet et Etisk Investeringsråd. I rådet deltar Amnesty International Norge, Flyktningerådet, Frelsesarmeen, Kirkens Bymisjon, Den Norske Kreftforening, Astma- og Allergiforbundet. Annelise Høegh er leder i Rådet.

Vi skal jobbe videre med den etiske profilen, menneskerettigheter, arbeidsmiljø, barnarbeid osv. Det sier seg selv at dette er et meget vanskelig område, og dette må utarbeides grundig før man kan si at «denne profilen står vi for». Hvis ikke, er fallhøyden stor. Dette burde enhver forstå som arbeider innen den etiske sektoren.

Jeg synes man kan trekke frem at dette er en positiv start, og heller bidra i den retningen. Når det gjelder den ideelle delen, er det langt fra en liten del som går til de ideelle organisasjoner. 2 prosent av forvaltningskapitalen ved slutten av året går til den organisasjonen du ønsker å støtte. Vi kan jo bare nevne erfaringen fra Sverige til nå, og fra og med 1992 til og med 1999 har det vært utdelt 276 mill svenske kroner til organisasjonene. Dette har vært en av de viktigste inntektskildene for flere organisasjoner. Amnesty har fått i underkant av 40 mill sek. i denne perioden, hvorav ca. 13. mill sek. i 1999.

Bente Thomassen er administrerende direktør i Banco Fondforvaltning.

Paddevekk mot megawatt

Ny rapport: Dyr og planter kan bli utryddet av «suksess-kraftverk»

■ Både myndigheter, næringsliv og vanlige husholdninger i Tanzania hadde grunn til å glede seg da Kihansi-kraftverket ble offisielt åpnet 10. juli i år. Det skulle NORAD-finansierte kraftverket vil øke det fattige landets kraftproduksjon med rundt 40 prosent, og under åpningen kprpente landets president Benjamin Mkapa det gode samarbeidet mellom utbygger, finansieringsinstitusjoner og myndigheter. ■ Men nå viser en dampende fersk rapport fra Verdensbankens miljødeleger for Afrika at kraftutbyggingen har alvorlige følger for miljøet. Vårmarksområdene som tidligere har omgitt fossen er kraftig redusert i omfang. En paddart, som kun finnes i dette området, og tre plantarter står i fare for å forsvinne fra Jordens biologiske mangfold. ■ Men hva er prisen for en padde – målt opp mot dollar og megawatt-timer? Avveiningen av miljøkonsekvenser opp mot økonomi har vært det vanskeligste ved utbyggingen, innvamer prosjektansvarlig for utbyggingen Ole Kollvåg fra firmaet Norplan i Ski. ■ UD lanserer nytt egeandel-system ■ Fremning av egenandelen ved NORAD-støtte til frivillige organisasjoner (bistandsaktuelt). Det er en av flere modeller Utenriksdepartementet har lansert for et nytt egenandelsystem. ■ Abas-Alliansen, er blant dem som håper på egenandelen til videre bistandsarbeid. ■ Organisasjonen, som ble startet med bruk og bruk og støtte fra myndighetene i Gøttumbygd, Kjetil i for vår, er i store økonomiske vanskeligheter – etter at det heller ikke neste år får NRKs tv-aksjon. ■ Side 14-15 ■ Side 6

Haydom – en beklagelse

AV ODDVAR ESPEGREN
I MITT LESERINNLEGG i Vårt Land 11.9.00 og Bistandsaktuelt nr. 7/2000 reiste jeg en del spørsmål omkring nødhjelp og langsiktig bistand med Haydom Sykehus som utgangspunkt. Jeg tok dessverre feil på flere punkt og beklager det:

Fra tilbakemeldinger forstår jeg at hungersituasjonen er mye verre enn jeg hadde forestilt meg.

Tidspunktet for å ta opp langsiktige bistandsprosjekt var feil.

Formen og tonen i innlegget ble oppfattet som for sterk.

Jeg er lei meg for at familien Olsen har opplevd mine spørsmål som «et slag under beltet». Det var på ingen måte ment slik. Jeg er også lei meg for at jeg var så lite fintfølende overfor den pressede situasjonen de lever og arbeider i. Jeg er glad i Haydom – folket og landet – og alle som arbeider ved sykehuset. Jeg skulle heller ha støttet, gitt mot og håp nå i denne kritiske fasen.

VI FÅR TA OPP mine bekymringer en annen gang, slik Øyvind Evjen Olsen sier i sitt innlegg i Vårt Land 2. oktober: «En debatt om bistandsavhengighet er på sin plass når en skal trekke linjene fremover.»

Oddvar Espegren er programsjef i Strømme-stiftelsen.

bistands
aktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 9/00 – 3. årgang

Ansvarlig redaktør:
Astrid Versto

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Redaksjonssekretærer:
Arve Norheim
Tone Linn Sørensen

Journalister:
Odd Iglebæk
oddigle@online.no
Bibiana Dahle Piene
Bibianapiene@hotmail.com

Redaksjonsråd:
Kristin Havgar
Nils Haugstveit
Helge Rønning
Benedicte Bull

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 – 22 24 20 64

Telefon annonser:
22 24 20 40 – 22 24 20 71

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
ok design as, Larvik #2581

Trykk:
Media Øst Trykk AS,
Lillestrøm

Abonnement:
Bistandsaktuelt,
NORAD,
boks 8034 Dep.,
0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 59.
Fax: 22 24 20 66.
E-post:
ba-musa.ceesay@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:

www.bistandsaktuelt.com
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Mandag 13. november 2000

MÅNEDENS SITAT:

«Frps programkomité foreslår all statlig u-hjelp avvirket og NORAD lagt ned. Men mot en stemme foreslås det å oppmuntre til frivillig bistand fra humanitære organisasjoner.»

Nyhetsartikkel i Stavanger Aftenblad, 13. oktober 2000.

Presse under press

LEIAR

Laurdag 28. oktober blei fotojournalist Khalfan Said i den tanzanianske avisa The Guardian arrestert og halden innesperra i åtte timar. To av filmene hans blei konfiskerte. Said var på Zanzibar for å dekkje valet. Tre dagar seinare blei ein annan journalist frå Tanzania fråteken filmar fordi han hadde teke bilde av hæren i samband med valet på Zanzibar. Valet på øygruppa som er ein del av Tanzania, men har stor grad av sjølvstyre, enda i kaos. Opprørspolitiet slo hardt ned på alt tilløp til uro og situasjonen var til tider svært spent.

Også i slike situasjonar er pressas rolle svært viktig. Det er presse og medie som er folkets auge ved val. Og autoritære styremakter har sine heilt klare grunnar for å hindre journalistisk arbeid og konfiskere innsamla materiale: fusket og rotet må ikkje koma fram, sanninga toler ikkje dagens lys.

Frie og uavhengige medie er avgjerande i kampen mot korrupsjon og for demokrati og menneskerettar. Ein kamp som er heilt sentral i norsk utviklingspolitikk. Det er gjennom media folk flest får den informasjonen dei treng for å kunne ta viktige val for dagen i dag og for framtida.

I Zambia har NORAD i nokre år gjeve støtte til medieutdanning. Ei kartlegging av det zambiske mediebildet synte sterk polarisering, med den statsfinansierte pressa på den eine sida og den uavhengige på den andre. I statsmedia er styremaktene hardt arbeidande heltar som jobbar for folkets beste. I dei uavhengige er dei styrande ein gjeng skurkar som berre er ute etter eiga vinning. Trulegvis ligg sanninga ein stad midt i mellom, men i det som blir publisert finst det ingen mellomting.

I mange andre av samarbeidslanda våre er situasjonen den same. Derfor er mediestøtte så viktig i menneskerettsarbeidet og derfor vil NORAD intensivere arbeidet på dette området. Men det å gje mediestøtte, er slett ikkje noko lettare enn å gje annan bistand. Kanskje er det noko av den vanskelagste form for bistand me kan gje. Media har stor makt, og ved å gje mediestøtte vil me truleg og som oftast vonaleg, vera med på å endre maktbalansen. Derfor er det også her viktig at me veit kva me gjer.

For å kunne bidra konstruktivt til å styrkje medias evne og moglegheit for å fylle rolla si, må me ha gode kunnskapar om mediesituasjonen i kvart enkelt land. Det er profesjonelle journalistar og redaktørar som kan utvikle media. Det er profesjonelle mediefolk som kan levere relevant informasjon og som kan vera folks vaktbikkje mot maktmisbruk frå styremaktene og andre maktsentra.

Derfor er noko av det viktigaste me kan gjera å støtte profesjonalisering av journalistar og skribentar – det vil seia gje støtte til skulering og utdanning. Og å styrkje organsasjonar som jobbar for rettar, rettsvern og arbeidsvilkår for journalistar. Sterke særinteresser med stor økonomisk og/eller politisk innverknad utan folkeleg forankring styrer ofte informasjonsflaumen. Mange redaksjonslokale blir ransaka og stengde, journalistar og forfattarar blir sette bak lås og slå og informasjonskanalar er direktstyrte frå regjeringskontora.

Derfor er det ein tøff røyndom me skal påvirke.

AV

Opposisjonslederen Morgan Tsvangirai er glad for at en rekke giverland nå setter hardt mot hardt overfor Mugabes regime. FOTO: GØRIL TRONSDEN

– Sanksjoner er bra

rett på sak

HVEM: **Morgan Tsvangirai**, leder av Zimbabwes største opposisjonsparti

HVA: Vil kaste Zimbabwes president Robert Mugabe

HVORFOR: Er lei av korrupsjon, politisk vold og økonomisk vanstyre

Zimbabwe 2000: Rekordhøy arbeidsledighet, mangel på drivstoff, over 30 prosent prisstigning på matvarer. Nok var nok. I slutten av oktober gikk tusenvis av mennesker ut i gatene i Harare for å protestere – og ble møtt av tåregass.

• CAMILLA SOLHEIM

– Zimbabwe er i en svært spent situasjon. Hele befolkningen lider under den dårlige økonomiske situasjonen, sier Morgan Tsvangirai.

Han leder det største opposisjonspartiet i Zimbabwe – Movement for Democratic Change (MDC). Opposisjonslederen er ikke i tvil om årsaken til de store økonomiske og sosiale problemene i det afrikanske landet.

– Roten til alle problemene er den politiske krisen i Zimbabwe akkurat nå, og det er én årsak til det politiske krisen: President Robert Mugabe, sier Tsvangirai.

– Presidenten har ingen strategi for landet og hvordan vi skal komme oss ut av denne situasjonen. Nasjonale spørsmål forblir uløste, mens han bruker tid på å finne ut hvordan han skal overleve som president, sier Tsvangirai.

Han uttalte nylig at dersom presidenten ikke gikk frivillig, måtte man kanskje bruke fysisk makt for å fjerne ham. Svaret fra Mugabe var at MDC-lederen skulle etterforskes og tiltales for forræderi.

– Du ble nesten arrestert da du var på vei fra Sør-Afrika og tilbake til Zimbabwe?

– Ja, nesten. Men jeg kom meg inn i landet på en annen måte, ler Tsvangirai. Han forstår ikke årsaken til siktelsen.

– Mugabe og jeg er ledere i hvert vårt parti. Vi må begge tåle politiske utspill og kritikk fra hverandre.

Selv ønsker MDC å stille Mugabe for riksrett.

– Vi forsøker å overtale Mugabe til å gå av, og en riksrett-tiltale er den eneste måten vi kan gjøre det på. Vi mener han ondskapsfullt har krenket loven, vanstyrt landet og tillater korrupsjon.

MDC er glad for at givelandene nå setter hardt mot hardt i forhold til Mugabes regime, og enten fryser bistanden eller fjerner den helt.

– Det er det eneste logiske å gjøre. Dersom man gir stat-til-stat-bistand legitimerer man Mugabes tyranni, sier Tsvangirai. Men han er like klar på at det finnes andre måter å hjelpe zimbabwerne på – nettopp ved å støtte folkelige bevegelser.

– Det er mulig å støtte menneskerettigheter, demokratiseringsprosessen og kampen mot hiv/aids. Det er de tre store utfordringene i landet i dag, sier Tsvangirai.

Partiet MDC ble stiftet i september i fjor, og har utspring i fagbevegelsen. Tidligere var det i realiteten kun ett parti: Mugabes Zanu-PF. MDC ble raskt en reell utfordrer til regjeringspartiet.

– Det har tatt lang tid å forandre zimbabwernes tankegang. Arbeiderbevegelsen har vært et instrument for en vidt spekter av ulike folkelige organisasjoner. For å klare å gjøre noe med denne krisen, må man ha nasjonal støtte, både fra landsbygda og byen.

– Vi står sammen, til tross for mange ulikheter. Tidspunktet var det rette,

og vi kunne være et alternativ til regjeringspartiet. Og i folkets øyne er vi et reelt alternativ. For første gang var det noen andre å stemme på, tidligere var det mye apati blant velgerne, sier Tsvangirai.

Nasjonale meningsmålinger viser at 75 prosent av befolkningen mener at Mugabe må gå av. Ved sommerens valg fikk Zanu-PF 62 plasser mot MDCs 57 plasser. Mugabe kunne utpeke 30 representanter og fikk dermed flertall i nasjonalforsamlingen.

– Var resultatet uventet?

– Jeg var skuffet, for vi hadde regnet med å få 80 seter. Men vi tapte i tre provinser der folk ble truet dersom de ikke stemte Zanu-PF, sier Tsvangirai.

Men han mener at hans skuffelse ikke er noe imot presidentens.

– Mugabe var i sjokk og har ennå ikke kommet seg. Av sine rådgivere fikk han høre at MDC ikke ville få mer enn 15 seter, og så fikk vi nesten mer enn han. I ettertid har han oppført seg som en såret løve. Han har opptrådt irrasjonelt og tar irrasjonelle avgjørelser, hevder Tsvangirai. Han mener at presidenten har forandret seg de siste tre-fire årene og gjort mange feil.

– Mugabe er rett og slett blitt en diktator, sier Tsvangirai.

Han ser ikke bort fra at folket tvinger Mugabe til å gå av før neste presidentvalg i 2002.

– Mugabe er under et enormt press, og jeg tror han går av før jul. Det baserer jeg på at regjeringspartiet skal ha en kongress før den tid, og også de krever nå at han skal gå av. Jeg har hørt rykter om at Mugabe har akseptert å gå av, spørsmålet er bare på hvilken måte det skal skje.

– Ser du deg selv som Zimbabwes neste president?

– Det er opp til folket å bestemme. Men jeg opplever en overveldende støtte. Det gir en ydmyk følelse, men fører også mye ansvar med seg.

”

Bistands-sanksjoner er det eneste logiske. Dersom man gir stat-til-stat-bistand legitimerer man Mugabes tyranni.

Nøktern «korrupsjonsjeger»

– Nå er utfordringen å ta opp konkrete saker, sier leder av NORAD-prosjekt

Etter at NORAD ble lansert som «internasjonal frontorganisasjon» mot korrupsjon for et drøyt år siden, har forventningene til hva NORAD kan utrette sunket til et mer beskjedent nivå. – Det viktigste vi kan oppnå er mer bevissthet i vår egen organisasjon om korrupsjon, sier Mette Masst, som leder anti-korrupsjonsprosjektet i NORAD. Samtidig etterlyser hun politisk backing for å gå inn i konkrete saker.

KORRUPSIJON

• BIBIANA DAHLE PIENE

– Det er et gap mellom det politiske ambisjonsnivået og den praktiske hverdagen, innrømmer Mette Masst, som leder anti-korrupsjonsprosjektet. Hun mener man bør ha beskjedne forventninger til hva NORAD kan utrette på feltet.

– Jeg tror ikke at arbeidet vil gi synlige resultater med det første. Det viktigste som vil være igjen når prosjektet avsluttes på vårparten i 2002, er mer kunnskap i vår egen organisasjon om korrupsjon som et problem, sier underdirektøren i NORAD.

– Men det vil ikke være mindre korrupsjon i verden da, sier hun med et skjevt smil.

Fra A til B. Etter at innsatsen mot korrupsjon ble trappet opp i fjor høst har korrupsjonsteamet fra NORAD besøkt sju av samarbeidslandene, for å kartlegge situasjonen. Ambassadepersonell er blitt utfordret på hvordan de bedre kan takle mistanker om korrupsjon. Nasjonale og internasjonale kontakter er knyttet.

Men selv om norske politikere hever fanen høyt her hjemme, blaffer den fortsatt bare svakt når det gjelder å konfrontere mottakerlandene med de reelle problemene.

– Det er enkelt å holde fanen høyt når man bare snakker om korrupsjon på et generelt plan. Men skal Norge ha troverdighet på dette området, må vi følge opp også i konkrete saker. Når politikere har sagt A, må de også tørre å si B, fremholder Mette Masst.

– De politiske myndigheter må ha mot til å følge opp på landnivå. Å

ta opp korrupsjonsproblemer i et land er alltid politisk følsomt. Korrupsjon er ofte en integrert del av styresettet, og går rett inn i makteliten.

– Utfordringen eller testen er å snakke om konkrete saker. Der må man vente seg mer motstand og ubehagelige situasjoner. Ambassadene kan bare ta opp brennbare korrupsjonssaker når de har politisk backing for det. Man må i forkant vurdere hva en sak i verste fall kan føre til. I ekstreme tilfeller kan man jo risikere å bli sparket ut av landet. Slike spørsmål må UD ta stilling til, mener Masst.

– Men dersom man risikerer å bli sparket ut, hvor stor blir da viljen til å konfrontere mottakerlandet med reelle problemer?

– En viktig lærdom er at man ikke bør opptre alene, men sammen med andre givere. Det reduserer ens egen sårbarhet, og man får en helt annen styrke i presset, sier Masst.

Samtidig erkjenner hun at viljen blant andre giverland til å heise korrupsjonsfanen varierer.

– Enkelte av giverorganisasjonene er jo ikke selv fri for korrupsjon, påpeker hun.

Surrealisme. Det kan ofte være en surrealistisk opplevelse å sitte og snakke med samarbeidslandenes myndigheter om korrupsjonsproblemer, forteller Mette Masst.

– Det kjennes unektelig litt merkelig å ha en høflig dialog med representanter vi vet det verserer saftige korrupsjonsrykter om. Vi møtes alltid med en tilsynelatende velvilje til å diskutere problemene. Men jeg må innrømme at jeg ofte tviler på om den politiske viljen til å gjøre noe er særlig sterk, forteller hun.

– Det har pågått en viktig debatt i NORAD om balansen mellom nulltoleranse og mottakeransvar, spesielt i forhold til den økte satsingen på felles programmer med andre givere. Hvor har man landet?

– Nulltoleranse er egentlig et håpløst begrep. Sjansen for korrupsjon er overveldende stor i alle de landene vi er inne i, og risikoen øker etter mitt syn når vi går inn i større programmer, der pengene forvaltes av mottakerlandets myndigheter. Det viktige er å sikre programmenes utforming slik at landets eget finanssystem også reformeres, og etablerer mekanismer for innsyn og kontroll.

– Spørsmålet er om vi er villige til å ta risikoen for at noe av bistanden kan misbrukes. Det må vi være. Ellers vil det knapt være noe land utenfor Skandinavia vi kan gi bistand. Men når vi oppdager korrupsjon må vi sette foten ned. Vi må forvente at de ansvarlige tar affære, dersom for eksempel noen utro tjenere har vært på ferde.

– Men det har man jo alltid gjort?

– Ja, men det som er viktig nå er å øke stabens årvåkenhet, især de som er ute, til bedre å tolke signaler om at det er noe som ikke stemmer, og reagere raskere. De ansatte på ambassadene må bli flinkere til å analysere regnskaper og revisjonsrapporter, så de raskere skjønner når noe lukter. Vi må sørge for bedre opplæring på dette feltet.

Gir svært lite. Fra 1999 til 2000 er bevilgningene til tiltak som direkte eller indirekte bekjemper korrupsjon mer enn doblet. I den første kategorien blir det i år satt av i overkant av 73 millioner kroner, mens antall tiltak har økt fra 11 til 28. Storparten

”

Det kjennes unektelig litt merkelig å ha en høflig dialog med representanter vi vet det verserer saftige korrupsjonsrykter om.

Mette Masst, leder for anti-korrupsjonsprosjektet i NORAD.

er imidlertid små NGO-tiltak eller konsulentoppdrag, mens støtten til den internasjonale foreningen av riksrevisjoner, INTOSAI, sluker en stor del av bevilgningen.

Et hovedbudskap fra KORP er at det fortsatt gis svært lite bistand til direkte tiltak mot korrupsjon. Det er heller ikke noe som tyder på at ambassadene vil bruke vesentlig mer penger på dette i de kommende år.

– Er dette tilstrekkelig – gitt Norges høye profil på korrupsjonsbekjempelse?

– Det ville være et feilspor å satse ensidig på rene anti-korrupsjonsprosjekter. Hovedvekten må ligge på støtte til reformer og styrke de institusjonene som kan redusere mulighetene for korrupte handlinger. Vi mener at Norge i stor grad støtter de riktige tingene, som bedre finansforvaltning og desentraliseringsreformer. Men det vi gjør for lite av er å stille kritiske spørsmål om hvordan reformene skal utformes for å hindre korrupsjon. Man har ikke lagt vekt på å sikre offentlig innsyn og kontroll, påpeker Masst.

– Et eksempel er desentraliseringsreformen i Tanzania, som Norge har jobbet lenge med. Her har man trodd at bare man får desentralisert maktstrukturen slik at de kommer nærmere folket, så ville mer åpenhet og gjennomsiktighet komme av seg selv. Men slik er det ikke, hevder hun.

– Forskere mener at fokuset på korrupsjon fort kan bli en forbigående trend?

– Bistandsbransjen er veldig preget av motesvingninger. I fjor var det korrupsjon – i år er det aids. Det er viktig å holde fokuset oppe. Vi må passe oss slik at vi ikke går opp som en bjørn og ned som en skinnfell. Men det blir ikke så lett når andre ting tar oppmerksomheten, erkjenner Masst.

Mangler fortsatt retningslinjer

Til tross for en rekke purringer har «de fem store» ikke greid å bli enige om felles retningslinjer mot korrupsjon.

Da NORAD kom med sin handlingsplan mot korrupsjon tidlig i vår, ble de frivillige organisasjonene bedt om å utarbeide en felles plattform for hvordan man skal forholde seg til korrupsjon.

Ifølge talsmann for de fem hjelpeorganisasjonene, generalsekretær Atle Sommerfelt i Kirkens Nødhjelp, har organisasjonene prioritert å bruke kreftene på å utvikle seg internt i stedet.

– Hver organisasjon har jobbet på egen hånd med å strømlinjeforme sitt anti-korrupsjonsarbeid. For vår egen del har vi vurdert det slik at det er viktigere for oss å prioritere samarbeidet med våre partnerorganisasjoner i de land vi jobber, sier han.

– Tanken bak slike retningslinjer er vel at det er viktig at alle organisasjonene oppfører seg likt?

– Det er et poeng. Selv om norske organisasjoner er nokså ulike i måte man driver på ute, kan det være hensiktsmessig at alle utvikler standarder som er knyttet til egen optreden. Dette er en ball vi nok må følge opp, sier Sommerfelt.

Kritiserer Bankens kamp mot korrupsjon

• BIBIANA DAHLE PIENE

– Verdensbanken forenkler bildet av hvordan man kan bekjempe korrupsjon. Det hevder seniorforsker i økonomi ved Universitetet i London, Mushtaq Khan.

Den kjente økonomen mener at Verdensbankens kamp om at korrupsjon er «den viktigste hindringen for utvikling» er kraftig overdrevet.

– Det som er viktig å huske på er at alle utviklingsland er gjennomkorrupte. Men enkelte land, som Kina og Sør-Korea, kan likevel vise til en kraftig vekst. Spørsmålet er hvorfor? sier Khan som har forsket på temaet korrupsjon i en årrekke.

Politisk arena. Khan peker på at korrupsjon i bunn og grunn hand-

ler om politikk. De fleste utviklingsland lider under politisk ustabile forhold, og politiske motstandere blir ofte kjøpt opp for å hindre maktforskyvninger. Samtidig er også politikken den viktigste arenaen for de som ønsker å bli rike, fremholder han.

– Vi må ikke glemme at fortjeningen langt overgår risikoen for disse menneskene. For dem handler dette om å skaffe seg et grunnlag for fremtiden.

Feilslåtte strategier. Khan kritiserer også giverorganisasjonene for å ha et ahistorisk syn på korrupsjon, og mener at den økte satsingen på anti-korrupsjon kan gjøre mer skade enn gagn. Dette gjelder især fokuset på privatisering av statlige bedrifter.

– Verdensbanken og IMF satser i hovedsak på tre strategier for å bekjempe korrupsjonen. Økte lønninger til statsansatte er vel og bra, men økt liberalisering ved å privatisere statens eiendommer gir enorme muligheter for korrupsjon og personlig berikelse. Også satsingen på demokratisering er problematisk. I India har for eksempel demokratiet vokst seg langt sterkere de siste tiårene, men korrupsjonen er samtidig blitt verre og verre, sier Khan.

Han tror ikke Verdensbankens strategier vil gi noen særlig positive resultater.

– Om noen år vil de sikkert finne noe som er mer trendy å fokusere på, tror han.

Urban bistand, nei takk!

Bistandsgiverne har glemt landsbygda, mener Verdensbank-direktør

– Vi må ikke glemme at 70 prosent av verdens fattige lever på landsbygda, sier direktør i Verdensbankens avdeling for landsbygdsutvikling og miljø Robert Thompson. Han roper et varsko mot bistandsbransjens dreining i urban retning de siste årene.

• GUNNAR ZACHRISEN

– Det er ingen tvil om at det er en skjevhet til fordel for bybefolkningen og det urbane i de fleste utviklingslands utviklingsprogrammer. Samtidig ser vi at bi- og multilaterale bistandsgivere har redusert sin interesse for jordbruk og landsbygdsutvikling de siste årene. Det har vært mange konkurrerende interesser og formål i bistanden – som aids, demokratiutvikling, forvaltningsreformer og infrastruktur i byene, sier Thompson.

Tre fronter. Kampen for økt interesse for jordbruk og landsbygdsutvik-

ling fører han på minst tre fronter – overfor regjeringer i utviklingsland, overfor andre bistandsgivere og internt i Verdensbanken. Han innrømmer gjerne at hjemmefronten er av de tøffeste, og at det er langt fram før han får gjennomslag for sine egne prioriteringer i Banken. I fjor gikk bare 10 prosent av Verdensbankens utlån til jordbruk og landsbygdsutvikling.

Men etter hvert som Bankens president James Wolfensohn har prøvd endre dens fokus i retning fattigdomsbekjempelse, mener han å vinne økende støtte internt for landsbygdsproblemer.

Ifølge Thompson bruker Verdensbanken idag mer og mer innsats på å være landsbygds forsvarsadvokat overfor finansdepartementene i utviklingsland og regjeringer i industriland

Høye skatter. – Den prispolitikken som føres i mange utviklingsland er illustrerende for skjevhetene. Mens bønder i Nord-Amerika og Vest-Europa mottar subsidier, opplever fattige bønder i mange lavinntektsland at de må betale høye skatter som subsidierer forbruket til de rike i byene.

90-tallets dreining mot «urban bistand» er et problem for effektiv fattigdomsbekjempelse, sier Verdensbank-direktør Robert Thompson.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Bybefolkningens fordeler blir enda tydeligere når man ser på investeringer i utdanning, helse og infrastruktur, sier Thompson.

Fra land til by. I takt med minkende interesse for landsbygda har det skjedd en jevn folkeforflytning i en rekke land – fra landsbygda og inn til byene. Dette skaper enorme problemer i mange land.

– Migrasjonen fra landsbygda til byene har sine røtter i et håp om høyere inntekt og mer velferdsgoder til familiene. Land som ikke klarer å forbedre inntektsnivået på landsbygda må regne med ytterligere migrasjon til byene. Vanligvis vil innflyttingen skje i et høyere tempo enn hva arbeidsmarkedet i byene klarer å absorbere. Dermed øker også sannsynligheten for mer fattigdom og høyere kriminalitet i byene, sier Thompson.

Verdiskaping. Løsningen mener han ligger i en omfattende og systematisk satsing på et differensiert verdiskaping på landsbygda – som et supplement til satsing på jordbruket.

– Intet land i verden har klart å bekjempe fattigdom på landsbygda bare gjennom å satse på gårdsdrift. De land som har gjort betydelige framskritt på området har fått det til gjennom å skape jobb-alternativer utenfor bondegården, sier Thompson og nevner Japan som ett eksempel.

Han mener at hovedmulighetene ligger i arbeidsintensive sektorer.

Parallelt med jobb-skapingen mener han det er viktig å satse på en omfattende organisering av bøndene. Erfaring viser at sterke bonde- og landsbygdsorganisasjoner er den beste garantien for at politikere og myndigheter tar distriktenes interesser på alvor, fastholder verdensbank-direktøren.

Mer forskning. Hans andre hovedbudskap overfor vestlige regjeringer er å bidra til økt satsing på forskning for en mer effektiv matvareproduksjon.

Thompson viser samtidig til en sannsynlig inntektsvekst på 50 prosent, noe som trolig vil føre til en tilsvarende vekst i matkonsum.

– Kombinasjonen av befolkningsvekst og inntektsvekst vil gi om lag 100 prosent vekst i verdens matetterspørsel innen 2060. Å øke jordbruksarealet i særlig grad er vanskelig. Dermed står vi i hovedsak tilbake med muligheten av å øke effektiviteten innen produksjonen. Her ligger det en voldsom utfordring for verdens forskere, sier han.

70 prosent av verdens fattige lever på landsbygda.

FOTO: OLE BERTN FRØSHAUG

FAKTA:

- Mens Japan og Danmark bruker rundt 25 prosent av sine bistandsoverføringer på landsbygda, ligger andre land langt etter. Amerikanske USAID har redusert sine bevilgninger til formålet kraftig de siste årene.
- Hvor mye Norge bruker på landsbygda er vanskelig å utlede fra bistandsstatistikken, men olje-landet i nord er ikke blant de giverland som satser mest aktivt på landbrukssektoren. Norge brukte i 1999 333 millioner kroner på bistand til utvikling av landbruk og fiske, tilsvarende 4,5 prosent av all bilateral bistand og tosidig bistand administrert av multilaterale organisasjoner (multi-bi-bistand). I 1998 var tilsvarende tall 443 millioner kroner (tilsvarende 6,6 prosent av bilateral og multi-bi-bistand), framgår det av NORADs statistikk.

FAFO vil droppe blandede kreditter

En rapport fra forskningsstiftelsen Fafo skryter av norske bedrifters innsats i utviklingsland. Rapporten, som er skrevet på oppdrag fra Utenriksdepartementet, foreslår å avvikle bistandsordningen blandede kreditter, men å øke annen bistand gjennom næringslivet.

Totalt har norske myndigheter brukt 1,8 milliarder kroner på ordningen blandede kreditter i perioden 1985 til 1999. Blandede kreditter er en blanding av en kommersiell kreditt og et gaveelement.

Ordningen er omdiskutert og norske myndigheter har trappet bevilgningene kraftig ned i løpet av 1990-tallet. Budsjettet for blandede kreditter er nå nede i 70 millioner kroner og utgjør mindre enn én prosent av all norsk bistand. Et så lite budsjett gjør ordningen uinteressant for store deler av norsk næringsliv, mener Fafo. Hvis det ikke er politisk ønskelig å bygge ordningen opp, bør man avvikle den, hevder prosjektleder Jon Hanssen-Bauer, som også er direktør for internasjon-

nal avdeling i Fafo.

FAFO mener at man i stedet bør mobilisere norsk næringsliv til innsats gjennom andre bistandsordninger. I rapporten kommer det fram at norske bedrifter har vært flinke til å bygge seg opp mot eksportmarkeder gjennom ordningen. De får også gode tilbakemeldinger lokalt på at de er flinke til å overføre kunnskap til sine lokale partnere ute, skriver Dagens Næringsliv.

notiser

Statsministeren til India

Statsminister Jens Stoltenberg besøker India i slutten av februar neste år. Utenriksdepartementet håper norsk næringsliv skal knytte viktige kontakter under reisen, spesielt innen ny økonomi.

– India spiller en helt sentral rolle i sin del av verden. Både næringslivs- og bistandsinteresser vil være representert, i tillegg til at vi ønsker en politisk dialog mellom landene, sier ekspedisjonssjef Bente Angell-Hansen ved Statsministerens kontor til Dagsavisen.

Ulikhetene minsker

Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) la nylig fram en rapport om globalisering og ulikhet, som taler en rekke FN-rapporter midt i mot. Konklusjonen i NUPI-rapporten er at ulikheten i inntektsfordeling og levestandard i verden har gått ned de siste 20 til 30 år. Dette gjelder både ulikheten mellom land og ulikheten innad i land, skriver Klassekampen.

– Vår konklusjon er at det ikke er hold i påstanden om at globalisering fører til økt ulikhet, sa forsker Arne Melchior ved NUPI da rapporten ble presentert.

Den minkende ulikheten skyldes først og fremst økonomisk vekst i Kina, som huser over en femtedel av jordas befolkning, og økonomisk vekst i Sør- og Sørøst-Asia. Dersom de 1,2 milliarder kineserne holdes utenfor, finnes det ifølge rapporten ingen endring i ulikhet i verden fra 1965 til 1997. Men bak denne globale trenden finnes det store områder som har en negativ utvikling. Mange land i Afrika sør for Sahara og i Øst-Europa har hatt en nedgang i inntekt og levestandard de siste ti årene. Rapporten har blitt møtt med en viss skepsis.

Menneskerettigheter på nett

En norsk portal for menneskerettigheter er nå etablert på internett. Det er Stiftelsen Menneskerettighetshuset som står bak ideen. Organisasjonen ble opprettet i 1989 og fungerer som et arbeidskollektiv for frittstående menneskerettighetsorganisasjoner.

Nettstedets innhold består av nyheter fra norske og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner, menneskerettighetsstoff fra norsk og internasjonal presse og nyhetsbrevtjeneste med ukentlige utsendelser per epost med siste nytt fra portalen. I tillegg skal en finne en fyldig database med over 1000 linker til bakgrunnsstoff, artikler og erklæringer om menneskerettigheter, inndelt både tematisk og geografisk. Målgruppen er alle som er interessert; studenter, skoleelever, folk fra miljøet og pressen. Adressen er menneskerettigheter.no

Topptung tenketank

Utviklingsministeren trekker med kjendiser i idédugnad mot aids

I et forsøk på å samle kreftene i et felles framstøt mot den globale aidsepidemien, har utviklingsminister Anne Kristin Sydnes opprettet et eget Forum for aids og utvikling, med lederskikkelser fra ulike miljøer. Tanken er at en høy kjendisfaktor skal øke nordmenns bevissthet om epidemien.

• BIBIANA DAHLE PIENE

AIDS En liten rød sløyfe samler blant annet LO-leder Yngve Hågensen og NHOs Karl Glad på samme side av bordet. Det nye aidsforumet består av åtte fremstående personer fra både kirke, arbeidsliv, kulturliv og idrett.

Bak ideen om et «kjendisforum» ligger en smertefull erkjennelse: at Vesten har vært altfor treg med å ta inn over seg dimensjonene av hiv/aids-problemene i den tredje verden, som har utviklet seg fra å være et helseproblem til å bli en utviklingskatastrofe. Hardest rammet er uten sammenligning Afrika sør for Sahara. Men også i Asia er epidemien på frammarsj.

Verre enn verst. - Aidsproblemet er blitt hele tre ganger større enn det de verste prognosene tilsa for ti år siden, sa Sydnes, da Forum for aids og utvikling formelt ble opprettet i begynnelsen av november. Ministeren har selv satt aidsarbeidet øverst på sin politiske agenda.

- Hiv/aids-epidemien truer med å undergrave resultatene av bistandsarbeidet, framholder hun.

I forslaget til statsbudsjett har regjeringen foreslått å bruke dobbelt så mye penger på aidstiltak som i fjor - til sammen 130 millioner kroner. Også internasjonalt ser man nå en ny giv i aidsarbeidet.

Trenger allierte. Foruten Hågensen og Glad består det nye forumet av biskop Gunnar Stålsett, leder i Kirkelig Kulturverksted Erik Hillestad, Redd Barnas generalsekretær Gro

”

Dette har vi visst om i 10-15 år. Tallene på infiserte skulle aldri blitt så høye... Når de nå er blitt det, er det noen som ikke har gjort jobben sin.

FN-organisasjonen UNICEF i brev til det norske Utenriksdepartementet.

Brækken, NRK-journalist Tomm Kristiansen, generalsekretær Anne Karin Kolstad i Norges Friidrettsforbund og Monica Larsson fra ungdomskampanjen «Involve Yourself».

Tanken er å mobilisere store norske nettverk gjennom forumet, som kan komme med innspill til hvordan man best angriper problemet, framholder Sydnes.

- Vi trenger allierte som gir arbeidet større tyngde, mer kreativitet og bedre synlighet, både ute og hjemme, sier hun.

Behovet for å gjøre innsatsen mer synlig er ikke blitt mindre påtrengende etter at UD i juni fikk følgende melding fra UNICEF:

«Det er på høy tid at hiv/aids-problematikken får den oppmerksomheten den fortjener. Dette har vi visst om i 10-15 år. Tallene på infiserte skulle aldri blitt så høye som de nå er. Når de nå er blitt det, er det noen som ikke har gjort jobben sin», heter det i brevet.

- Jeg vil ikke underkjenne det arbeidet som hittil er gjort. Men vi må jobbe mer. Og ikke minst, vi må jobbe smartere, sier Sydnes.

Kamp mot klokka. Tallene som det nye forumet må forholde seg til er så store at det nesten ikke er mulig å ta dem innover seg. Hver minutt blir åtte afrikanere smittet med det dødelige viruset. I år vil to millioner afrikanere dø av aids - ti ganger så mange som drepes i krig eller konflikter. 12 millioner barn lever i dag uten foreldre, og tallet vil stige dramatisk innen år 2010.

Erkjennelsen av aidsproblemet har om mulig vært enda

Utviklingsminister Anne Kristin Sydnes.

LO-leder Yngve Hågensen blir dekorert med rød aids-sløyfe av tidligere NHO-toppsjef Karl Glad. Begge deltar i det nye forumet for aids og utvikling. FOTO: LISE ÅSERUD, SCANPIX

NORAD intensiverer arbeidet mot aids

Kampen mot hiv og aids skal heretter gjennomføres alt arbeid NORAD gjør.

- Aidsarbeidet må i større grad knyttes til innsatsområder der dette til nå har vært mindre vektlagt, som næringsutvikling, institusjonssamarbeid, menneskerettigheter og godt styresett, sier rådgiver Simon Rye i NORAD.

En prosjektgruppe arbeider nå med å nedfelle det konkrete arbeidet i en handlingsplan, som skal være ferdig til jul.

- Dette skal være et redskap for NORAD og ambassadene i arbeidet med å integrere hensynet til hiv og aids i all virksomhet, sier Rye.

Hvor mye penger som NORAD skal sette av til aidsarbeidet er fortsatt ikke avklart.

Pilotland. NORAD har utpekt de fire landene Malawi, Mosambik, Zambia og Uganda som pilotland for satsingen.

- Vi må sikre at den overordnede politikken på hiv/aids er forankret i en solid erfaring på landnivå. Vi må

sikre at vår innsats er relevant i forhold til behovene i de enkelte land, framholder Rye.

Både det enkelte lands myndigheter og norske og lokal frivillige organisasjoner skal trekkes med i arbeidet.

- Den største utfordringen er å få koordinert innsatsen. I og med at vi har en akutt situasjon er det veldig mange på banen, men vi er helt avhengig av en best mulig samordning mellom giverne og aktørene.

Dessuten må vi rette søkelyset mot behovet for langsiktighet. Her må vi ha et tidsperspektiv på minst 20 år, påpeker Rye.

Skape åpne rom. Også på bakkenivå står utfordringene i kø.

- Noe av det viktigste er å få menn til å endre sin seksuelle adferd, og ansvarliggjøre dem. Samtidig må vi passe oss for stereotypiene om menns uansvarlige seksualitet.

- En annen utfordring er å skape mer åpenhet om sex. Vi må skape rom for å snakke om seksualitet, for eksempel på arbeidsplassene. Ledere

i lokalsamfunnet må utfordre negative holdninger til kondombruk. Dette er også politikernes ansvar. Ledere på ulike nivåer må ta bladet fra munnen og tørre å snakke om hiv og aids og sex. Åpenhet er helt avgjørende, fastslår Rye.

Samtidig må man også styrke kvinners posisjon i forhold til å kunne si nei til sex, og til å beskytte seg selv mot smitte, framholder han.

- Fattigdommen gjør mange kvinner svært sårbare. For mange kvinner er det å yte seksuelle tjenester kanskje eneste måte å sikre familiens nødvendige behov.

Demoraliserende. - Men til sjuende og sist handler vel dette om tilgang på ressurser. For eksempel har menn i Mosambik bare tilgang på to kondomer i året i snitt?

- Ja. Det er forferdelig demoraliserende å informere om kondombruk - hvis kondomer ikke finnes! Tilgang på informasjon må følges av tilgang på prevensjon. Vi må sørge for at kondomer er tilgjengelig - gratis.

mindre i den 3. verden. Spesielt i mange land sør for Sahara har hiv og aids vært omgitt av en mur av taushet, fra høyt politisk hold og nedover.

- Gjennom vårt nettverk av kirkelige kontakter skal vi bidra til å skape en større åpenhet, lover biskop Stålsett.

Erik Hillestad tror at musikk kan virke som en døråpner og informasjonsspreder.

Mens innsatsen hittil i stor grad har vært rettet inn mot kvinner, er utfordringen nå å nå fram til mennene.

Arbeidsplasser. - Arbeidsplassene kan bli en sentral arena, mener Sydnes, og får støtte fra Karl Glad. Han vil bruke sin innflytelse overfor norske bedrifter som driver i utviklingsland til å engasjere seg mer i problematikken.

- Men hva kan en slikt forum gjøre, når problemet i mange utviklingsland for eksempel er en akutt mangel på kondomer?

- Det er ennå ikke avgjort om vi skal legge vekten på det forebyggende eller det kurative, svarer bistandsministeren.

FAKTA:

- Siden 1987 har de største givelandene i DAC mer enn femdoblet støtten til aidstiltak. I 1998 ble det gitt om lag 2,4 milliarder kroner til formålet.
- Til tross for økningen utgjør dette likevel mindre enn én prosent av givelandenes totale ODA-bistand, ifølge den siste rapporten fra UNAIDS.
- Tross kraftig vekst har bistanden ikke greid å holde tritt med spredningen av epidemien. I samme periode har tallet på smittede økt fra fire til 34 millioner mennesker, og hvert år smittes mer enn fem millioner nye.

Feil fokus, mener FOKUS

- Det nye fokuset på menn må ikke gå på bekostning av innsatsen overfor kvinner, advarer Bjørg Skotnes i Forum for kvinner og utviklingsspørsmål (FOKUS).

Skotnes stiller seg kritisk til at kvinneperspektivet er fraværende på de områdene som Utenriksdepartementet har blinket ut der Norge skal gjøre en spesiell innsats. Ikke minst fordi det er to millioner flere hiv-smittede kvinner enn menn i det sørlige Afrika.

- Det er vel og bra at man fokuserer på menn, men dette gjøres på en måte som ikke nødvendigvis tjener kvinner. For å sette det på spissen: Uten en likestillingstanke i bunn, blir det signalet vi nå sender ut som å si at menns seksuelle atferd er grei nok, om den bare skjer med kondom, poengterer FOKUS-lederen.

- Mangelen på seksuelle rettigheter og seksuell vold mot kvinner er et grunnleggende problem i aidsproblematikken, mener Bjørg Skotnes.

– Vestens krav endret Afrika

Det nordiske Afrikainstituttet konkluderer 10 års forskning

– Det er klart at strukturtilpasninger har omdannet det afrikanske samfunnet. Vi har i økende og akselererende grad fått innført privat eieomsrett til jord, vi har fått starten på en mafiaøkonomi og mange mennesker har fått dårligere levekår, sier Adebayo Olukoshi, forskningsleder ved Nordiska Afrikainstituttet i Uppsala.

• ODD IGLEBÆK

Den afrikanske forskeren oppsummerer på denne måten hovedtrekk ved tjuer år med strukturtilpasninger – tiltak som Afrika i stor grad ble påtvunget av internasjonale finansinstitusjoner som Verdensbanken og IMF.

– Vi har også fått noen få som er blitt rikere. Planene om å øke eksport og bygge ut jordbruket har det bare i liten grad blitt noe av. Derimot har det blitt veldig mye mer handel, særlig småhandel, sier Olukoshi.

STRUKTURILPASNINGER

STRUKTURILPASNINGER I AFRIKA

■ 1960- og 1970-årene var for Afrika de store frigjøringsårene. Det var også tiårene for etablering av systemer for bistandsoverføringer og oppbygging av nye statsapparater. Økonomisk vekst og bedre muligheter til utdanning og helsestell preget kontinentet. Tilgangen på utviklingshjelp var god.

■ Mot slutten av 1970-tallet var det for alvor slutt på optimismen. Det ble mer og mer vanlig å snakke om «den afrikanske krisen». Målet per innbygger hadde landbruksproduksjonen over lengre tid vært fallende. Den internasjonale økonomiske krisen rammet Afrika hardt i form av synkende råvarepriser, mangel på hard valuta og redusert import av innsatsvarer.

■ Både givere og afrikanske stater mobiliserte IMF og Verdensbanken for å trekke opp linjene for veien framover. Mens menneskelige grunnbehov («basic needs») tidligere hadde stått sentralt i utviklingsstrategiene, ble oppmerksomheten nå rettet mot markedsøkonomiske løsninger. Særlig viktig ble det å skrive ned verdien av den lokale valuta. Tanken var at dette skulle øke eksporten og skape større hardvaluta-inntekter. Nedbygging av statsapparatet, reduksjon av offentlige subsidier og privatisering av statlig eiendom var andre hovedtrekk i den nye politikken.

■ Den nye politikken, som ble satt ut i livet i en rekke land, ble kalt for «strukturtilpasninger». IMF/Verdensbanken var arkitektene bak, men også kontrollørene og utøverne. Ingen land fikk nye lån fra de to finansinstitusjonene uten å følge kravene om strukturtilpasninger. Også de fleste bilaterale givere stilte tilsvarende krav. For land som eventuelt ikke ville tilpasse seg, fantes det dermed ingen nye penger å få.

I løpet av desember i år avslutter instituttet ti år med omfattende forskning på hvordan strukturtilpasningspolitikken, også kalt økonomisk reformpolitikk, har omformet det afrikanske samfunnet. Flere titalls forskere, særlig afrikanere, har for kortere eller lengre perioder deltatt i programmet. Fra 1990 til 1994 var det ledet av Peter Gibbon og siden den gang av Adebayo Olukoshi. Feltstudier er blitt gjennomført i Ghana, Senegal, Niger og Nigeria i Vest-Afrika, mens i Øst-Afrika og Det sørlige Afrika har man konsentrert seg om Botswana, Lesotho, Sør-Afrika, Zambia – men framfor alt om Zimbabwe.

– Da vårt prosjekt startet opp var et hovedspørsmål i debatten om de afrikanske statene tilpasset seg reformpolitikken på en riktig eller feil måte. Vi valgte heller se på hvilke effekter den hadde og særlig i forhold til spørsmål om kjøp og salg av land og utvikling av jordbruk og markedsmekanismer, fortsetter Olukoshi.

(Han sier at et annet sett av spørsmål dreide seg om hvordan privat handel og forretningsdrift har utviklet seg, særlig som følge av reduserte subsidier og endringer av systemene for å fastsette valutakurser. Et tredje område var å se på politisk identitet og forholdet mellom stat og samfunn, mens et fjerde var de endringer befolkningen opplevde i forhold til tilgang til helse og undervisning.)

– Her har nedbygging av offentlige tiltak i stor grad har blitt erstattet av kirker og frivillige organisasjoner samt vekst i tradisjonell såkalt troshelebredelse, forklarer han.

Bare handel vokser. Det er ingen tvil om at strukturtilpasningene har hatt gjennomgripende effekter i det afrikanske samfunnet. Viktigst av alt er at oppmerksomheten er tatt bort fra produksjon og rettet inn mot handel. Stadig flere mennesker skal brødfø seg fra den såkalte uformelle sektoren. Men jeg kan ikke se noen grunn til å rope hurra for en slik utvikling, særlig når vi vet at dette dreier seg om samfunn som lever på eksistensminimum, framhever Adebayo Olukoshi.

– Tidligere ble midler avsatt til sparing og i neste omgang investert i fabrikker, som produserte varer til det lokale markedet, til erstatning for import. Nå brukes disse pengene heller til oppkjøp av varepartier og omsetning av disse. Ofte dreier det seg om lavkvalitetsvarer fra Asia. Men kanskje enda verre er det, at i neste omgang klarer ikke den lille afrikanske industrien å konkurrere. Den bygges ned. Vi har særlig studert dette i Zimbabwe, og har funnet en klar utvikling i denne retningen, både i tekstil- og metallindustrien.

Jordbruk stagnerer. Jordbruket, som det var planlagt skulle være drivkraften framfor noe, har også stagnert. Dette må igjen sees i sammenheng med de endringer som har skjedd i forhold til eiendomsretten til jord. Mens jord tidligere ble betraktet som goder eid i fellesskap, har politikere i mange land klart å omdanne skoger, åker og eng til varer på linje med andre. Disse kjøpes og selges i økende grad og i stadig flere land. I mange tilfeller deler også makthavere ut eien-

– På 1960- og 1970-tallet var det vanlig med vekst i afrikanske stater på 6-10 prosent. I dag blir det jubel om man når opp i fire, sier Adebayo Olukoshi. FOTO: ODD IGLEBÆK

dom som gaver til sine støttespillere, og da gjerne ute i distriktene.

– Mange småbønder er blitt fordrevet. For eksempel er det ikke uvanlig at slikt skjer når områder omdannes til viltparker for vestlige turister. Som kjent er turisme Afrikas nest største inntektskilde for

hardvaluta, og å lage slike parker er helt i tråd med strukturtilpasningene.

Russland følger etter. Han mener at alliansen mellom staten og innbyggerne er blitt undergravet. – Tidligere kunne staten bygge en vei, en helsestasjon, en skole, osv. Nå har de nesten ikke midler til denne typen investeringer. Derimot tilbys det stadig flere politimenn og et samfunn med mer vold. Men staten er der alltid, i alle fall på et visst nivå, for å ta imot bistand og holde kontakt med omverden, sier Olukoshi.

– For øvrig, samtidig med den store vekst i handel har vi også fått økt smugling og korrupsjon. Disse virksomhetene er avhengig av staten, og de er også kilder for å berike politikere og statstjenestemenn. Det er ei utvikling som i dagens Russland. Forskjellen er at den startet ti år tidligere i Afrika. Særlig bekymringsfullt er tendenser til mafiaøkonomi og stoffmisbruk, som vi for eksempel ser i Somalia, Liberia og Sierra Leone.

– De som er blitt sagt opp fra offentlige stillinger har først og fremst prøvd seg som handelsmenn og handelskvinner i små skala. Andre muligheter finnes oftest ikke. Dette var ikke planlagt, men slik er det blitt. Det er virkeligheten som gir svarene.

Hoppe opp og ned. – På 1960- og 1970-tallet var det vanlig med vekst i afrikanske stater på 6-10 prosent. I dag blir det jubel om man når opp i fire. Den økte tilførselen av bistand og investeringer, som skulle komme etter at statsapparatene var blitt slanket, har vi ikke sett noe til., sier Olukoshi.

Det er blitt mye handel av strukturtilpasninger, men ikke mer mel. FOTO: ODD IGLEBÆK

”

Fokus er endret – fra produksjon til handel. Det er kanskje den viktigste årsaken til Afrikas problemer.

Adebayo Olukoshi, forskningsleder ved Nordiska Afrikainstituttet.

Tilpasninger uten motstand?

– En grunn til at IMF/Verdensbanken så sterkt har kunnet drive gjennom sin reformpolitikk i Afrika er at de har møtt så lite motstand fra sentrale bilaterale givere, inklusiv de nordiske, sier Adebayo Olukoshi, ved NAI – Nordiske Afrikainstituttet.

Han mener at det er først i de seinere år at de to pengeinstitusjonene

har møtt noe motbør. – Delvis har denne kommet fra EU, for eksempel i forhold til Mosambik, eller så har den kommet innenfra Banken selv, via avhoppere, sier Olukoshi.

Den meste kjente av «avhopperne» er Joseph Stieglitz, Verdensbankens tidligere sjefsøkonom.

«Stemme-rot», kaos og vold

Tanzanias demokratiske troverdighet svekket etter tvilsomt valg på Zanzibar

ZANZIBAR (b-a): Det andre flerpartivalget i Tanzanias historie skulle bevise overfor verden at landet hadde etablert et sterkt og livskraftig demokrati. Mens det meste gikk etter de demokratiske lærebøker i fastlands-Tanzania, endte valget på krydderøya Zanzibar i kaos og gatekamper.

• I TANZANIA:

GØRILL HUSBY OG PER KR. LUNDEN

«Dette valget er ikke demokratisk, det er ikke et rettfærdig valg», står det skrevet med tykke bokstaver på en av gateveggene på Zanzibars gamle steinby. En tilhenger av Civic United Front (CUF) har fått utløp for noe frustrasjon i løpet av natta.

- Denne gang var det mye verre enn i 1995. Da var det valgfusk som CCM (Chama Cha Mapinduzi) brukte mot oss. Nå har de satt inn hæren og massive politistyrker, sier CUFs nestleder Shaban Khamis Mlo.

Han og resten av partiledelsen fastholder at de vil boikotte parlamentet i det halv-autonome Zanzibar, etter at det manglet stemmesedler ved 16 av 50 valgkretser på selve valgdagen 29. oktober. Istedenfor å holde omvalg i samtlige valgkretser, slik CUF hadde krevet, ble omvalget, som foregikk 5. november, bare gjennomført i de 16 valgkretsene. Derfor boikottet CUF valget.

2 av 3 stemmer. Armani Karume fra Zanzibar-avdelingen av det tanzanianske regjeringspartiet CCM ble for-

melt utropt til Zanzibars nye president 8. november, etter å ha fått 67 prosent av stemmene. CUF fikk 33 prosent, i første rekke fra øya Pemba som er en CUF-bastion.

- Vi må få unna dette valget. Legitimitet, tiltro og respekt får eventuelt komme seinere. Vi klarte det i 1995, og kan klare det igjen, sier CCMs pressetalsmann på Zanzibar Muhammed Ramiah.

Tåregass og skarpe skudd. I 1995 vant CCM valget på Zanzibar med 0,4 prosents overvekt etter en lang opptellingsperiode. Det er grunn til å tro at valg tellingen ikke har gått riktig for seg, selv om dette har vært svært vanskelig å påvise. CUF-medlemmer har følt seg forfulgt helt siden valget for fem år siden, og 18 fremtredende opposisjonspolitikere har sittet fengslet i over tre år anklaget for høyforræderi og kuppforsøk. I ukene før valget har spenningen økt på muslimskdominerte Zanzibar, både på hovedøya Ugunja og Pemba. Trass i flere avismeldinger om at CUF-ungdom var klare for gateslag ønsket partiet offisielt å framstå som en tilhenger av fredelig valgkamp og et rettfærdig valg. Det enorme valgmøtet CUF avholdt på festplassen Mnazi Moja dagen før selve valget var også preget av glede, optimisme og tro på seier.

- I morgen får vi et nytt Zanzibar, sa CUFs leder Seif Shariif Hamad fra talerstolen, til enorm jubel fra nær 70 000 framfattede tilhengere. Sammenliknet med CCM, som hadde valgkampavslutning samme dag, virket det som om CUF hadde klart å mobilisere flertallet av velgerne på Zanzibar. De følte seg sikre på seier, og så fram til et samarbeid med CCM som ville bli en sikker vinner ved det nasjonale valget i Tanzania, Zanzibar inkludert.

Kaotisk valgdag. Selve valgdagen opprant på Zanzibar til kaos og frustrasjon. Flere av valglokalene var ikke åpne. Andre steder manglet det stemmesedler og manntallslistene var byttet om. Mange fikk ikke avgitt stemme.

Utpå ettermiddagen uttalte leder for de britiske samveldelandenes valgobservatører, Gaositwe Chiepe:

- I mange valgkretser har valget på Zanzibar vært en skandale. Årsaken må enten være massiv inkompetanse eller bevisste forsøk på å sabotere deler av valget. Valgresultatet representerer en kolossal avsky for vanlige folk på Zanzibar og deres ønske om demokrati.

”

I mange valgkretser har valget på Zanzibar vært en skandale.

Gaositwe Chiepe, leder for Samveldelandenes valgobservatører.

Vil du vite mer om konflikten mellom fastlands-Tanzania og det muslimskdominerte Zanzibar? Artikkelen: «Dype skygger over solfylt krydderøy» av Gøril Husby, Bistandsaktuelt nr. 6/2000 finner du på www.bistandsaktuelt.com.

Spark og batongslag var svaret fra politiet da demonstrerende tilhengere av opposisjonspartiet CUF protesterte mot påstått valgfusk etter første valgrunde.

FOTO: SCANPIX/AP

Regjeringspartiet fikk over 70 prosent

For Tanzania som helhet fortsetter Benjamin Mkapa som president etter en klar valgseier på fastlandet. Med 72 prosent av stemmene i hele landet, økte CCM og Mkapa med ti prosents oppslutning i forhold til valget i 1995.

Den mest fremtredende opposisjonspolitikeren i 1995, Augustine Mrema hadde skiftet partitilknytning til Tanzania Labour Party, men kom svakere ut av valget enn for fem år siden. Totalt har CCM et overveldende flertall i det nye parlamentet i landet.

CCM gjennomførte en massiv valgkamp der argumentene om fred og stabilitet var de viktigste.

- Ved alle valgmøter har vi min-

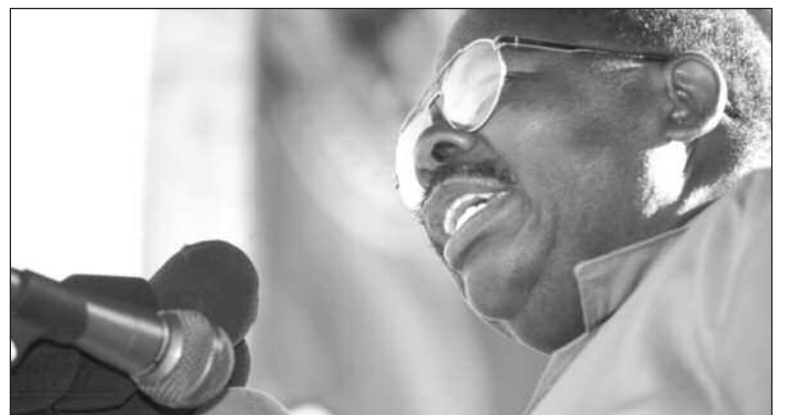
net tilhørerne om at Tanzania er et fredens land blant nabostater med stor ustabilitet, sier CCMs erfarne valgkampstrateg Adbulrahman Kinana. Han minner også om at Tanzanias dominerende parti er klare for selvransakelse.

- Vi kan forbedre oss på mange områder. Den politiske stabiliteten i landet gir oss nye muligheter i de kommende fem år, sier Kinana.

President Benjamin Mkapa manet også til samarbeid i sin innsettningstale, men ville ikke høre snakk om omvalg på Zanzibar.

- Vi kunne selvsagt ikke akseptere kravene om omvalg, men vi vil ta hensyn til de råd vi har fått ved kommende valg, sa Mkapa.

CCM økte oppslutningen med ti prosent i forhold til valget i 1995.

Benjamin Mkapa fortsetter som president i Tanzania etter å ha fått mer enn 70 prosent av stemmene. Valguroen på Zanzibar var imidlertid en ripe i lakken for regjeringspartiet CCM.

FOTO: PER KR. LUNDEN

CUF-tilhengerne jublet, men det var dagen før valget.

FOTO: PER KRISTIAN LUNDEN

Steinkastende ungdom og andre demonstranter ble møtt i de trange steingatene ved Darandjani-markedet av politi med tåregass og skarpe skudd. Opprørspolitiet slo inn døra til et hus der et tjuetalls ungdommer hadde søkt tilflukt. Ungdommene ble brutalt slept ut på gata og slått med geværkolber.

«Få andre utveier.» Dagen etter sa CUF-leder Hamad:

– Vi har tatt imot nok. Etter dette valget er vi fulle av frustrasjon. På spørsmålet om han støttet opptøyer og vold, svarte han: – Hvis alle våre krav blir oversatt, ser jeg få andre utveier.

Omvalg, i de 16 valgkretsene, ble gjennomført uten støtte fra opposisjonen og internasjonale valgobser-

vatører. Stemmelokalene var nesten folketomme og halvsovende valgpersonell hadde lite å henge fingrene i. CUFs boikott var total og effektiv.

CCMs Zanzibar-president Ahmed Karume forstår at valget på øene ikke har skapt internasjonal anerkjennelse. Allerede dagen etter han offisielt ble utnevnt til president ble de 18 politiske fangene på Zanzibar løslatt og siktelsene mot dem frafalt. CUF ser dette som en forsøk på å blidgjøre det internasjonale samfunn, ikke minst bistandsgivere.

Samarbeid. – Valgprosessen på Zanzibar er en forakt for demokrati og framtidshåp. Vi håper at det internasjonale samfunn vil gripe inn og støtte oss i kampen for demokrati og

rettferdighet, sier CUFs nestleder Shaban Mlooi i en kommentar etter at president Ahmed Karume i sin tiltrøstelsestale la vekt på forsoning og enhet. CUF-leder Hamad oppfordret alle CUF-tilhengere til å holde seg innendørs under CCMs feiring av valgseieren. Politisjef på Zanzibar Omar Omar er likevel forberedt på det verste, og vil trå hardt til mot eventuelle uroligheter:

– CUFs ledere oppfordrer til uro og bråk. De er ikke mentalt friske, deres ledere er løgnere, deres velgere er løgnere og deres venner i det internasjonale samfunnet er løgnere, sier politisjefen.

Gørill Husby er forsker ved PRIO med Zanzibar som spesialområde, mens Per Kr. Lunden er journalist og daglig leder i Sørvis Presse & Informasjon.

Skuffet over Zanzibar-valget

– Jeg er skuffet over at valget på Zanzibar ikke ble gjennomført på en forsvarlig måte, og at det dermed oppsto uro etter valget. Med bakgrunn i de mulige uregelmessighetene i 1995 burde valget på Zanzibar denne gang ha blitt gjennomført med ekstra årvåkenhet, sier Kr.f.s stortingsrepresentant Hilde Frafjord Johnson.

Den tidligere utviklingsministeren var norsk valgobservatør under valget i Tanzania.

Hun mener årets valg på Zanzibar ikke gir grunn til å endre holdningen til norsk bistand til øya, som i de siste årene ikke har mottatt norsk bistand av betydning. Hun mener imidlertid ikke at gjennomføringen av valget på Zanzibar bør få konsekvenser for omfanget av Norges totale bistandssamarbeid med Tanzania.

– Jeg er imponert over gjennomføringen av valget i fastlands-Tanzania. Vårt inntrykk fra et utvalg på 1000 av 36 000 valgkretser er en trygg gjennomføring av valget, både med hensyn til stemmegivning og opptelling. Det var en klar framgang fra valget i 1995, da det var enkelte problemer med å få stemmesedler ut til hele landet, sier Frafjord Johnson.

Hun legger til at det er positivt at de 18 politiske fangene på Zanzibar ble satt fri etter valget, og at det nå blir en stor utfordring for Tanzania å sikre en videre demokratisk og fredelig utvikling på Zanzibar.

Over 200 internasjonale valgobservatører overvåket valget i Tanzania, blant dem stortingsrepresentant Hilde Frafjord Johnson, som fulgte valgopptelling i Dar es Salaam.

FOTO: PER KR. LUNDEN

TANZANIA

- Tanzania – unionen mellom tidl. Tanganyika (fastlandet) og Zanzibar ble opprettet i 1964.
- Tanzania ble prioritert norsk samarbeidsland i 1966 og har i en årrekke vært Norges viktigste samarbeidsland i Afrika. Netto bilateral bistand var i 1999 388 millioner norske kroner.
- All bilateral bistand til Zanzibar, også fra Norge, har siden 1995 vært frosset.

notiser

Kihansi-padda flytter til USA

• I TANZANIA: AHMED MERERE DAR ES SALAAM (b-a): Det ser nå ut til at saken om den utryddingstruede padda ved Kihansikraftverket i Tanzania har funnet en løsning. Padda skal få vann gjennom overrissingsanlegg og spredere, og samtidig skal en del av bestanden flyttes til en zoologisk hage i USA.

Regjeringen i Tanzania opprettet i slutten av oktober et miljøforum for å diskutere den utryddingstruede Kihansipadda. På et møte nylig ble forumet enige om to tiltak for å redde Kihansi Spray Toad.

Kraftselskapet TANESCO skal fortsette å sprinkle ut vann rundt kraftstasjonen for å opprettholde et fuktig miljø for padda. Dette vanningsarbeidet har allerede pågått en stund. I tillegg ble det vedtatt at en del av paddepopulasjonen skal flytte til en zoologisk hage i Massachusetts i USA.

Det er National Environmental Management Council (NEMC) som har ansvaret for å overvåke at beslutningene blir gjennomført.

– Men gjennomføringen vil også bli fulgt nøye fra statlig hold, sier Magnus Ngoile, lederen for NEMC.

Ingen hindringer. På møtet deltok både lokale og utenlandske miljøvernere, representanter for TANESCO, Verdensbanken og flere givreland, samt embetsmenn som jobber med natur- og miljøspørsmål.

Statssekretær Philemon Luanjo i departementet for miljø, naturressurser og turisme ledet regjeringsdelegasjonen i «paddeforumet». Han forsikret møtedeltakerne om at de juridiske komplikasjonene som tidligere har hindret flyttingen av paddene til USA er ryddet av veien.

Eneste i verden. Møtet ble arrangert for å finne ut hvordan konflikten mellom behovet for kraft og ønsket om å beholde et biologisk mangfold kunne løses. Tanzania har skrevet under på internasjonale avtaler ved Rio-konferansen i 1992, og har forpliktet seg til å ta vare på det biologiske mangfoldet. Den spesielle Kihansi-padda er hittil ikke funnet andre steder i verden enn i Kihansi-vassdraget.

Ahmed Merere er redaktør i IPP Media. Han er med i det internasjonale nettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

Fossefallet ved Kihansi.

Sanksjoner uten sprengkraft

Dårlig forarbeid gjør at tvangstiltak får liten effekt, mener forsker

UPPSALA (b-a): – På 1990-tallet har det vært et stort oppsving i bruk av sanksjoner. Likevel må vi trekke konklusjonen, at som politisk våpen har de vært lite effektive. Årsaken er først og fremst at det blir gjort for dårlige analyser i forkant, sier Peter Wallensteen, professor og forsker ved Institutt for freds- og konfliktforskning, Universitetet i Uppsala.

• ODD IGLEBÆK

Sammenligner man for eksempel arbeidet som gjøres forut for vedtak om iverksettelse av internasjonale politiske sanksjoner med hva som gjøres av analysearbeid internasjonalt forut for militære innsatser ligger man langt etter, mener den svenske forskeren. Wallensteen er blant Nordens fremste freds- og konfliktforskere, og temaet sanksjoner

har opptatt ham i mer enn tretti år.

Press fra begge sider. – Graden av suksess for sanksjoner henger klart sammen med at sanksjonsbeslutningen har allierte, altså at det er viktige politiske støttegrupper i landet som skal rammes. Formålet med sanksjoner er jo ofte, i siste instans, å skifte ut den sittende politiske ledelse. Og for å kunne oppnå dette må det være en opposisjon på plass. Denne må være enig i sanksjonspolitikken, den må kunne samle folkelig støtte, og den må være villig og interessert i å overta landets politiske ledelse. Den sittende ledelse må, kort sagt, møte et press fra begge sider, både innenfra og utenfra, skal resultater oppnås.

Suksess i Sør-Afrika. – Derfor fikk vi de klareste eksemplene på suksess i kampen mot apartheid, i tilfelle Sør-Afrika og Rhodesia. Delvis gjelder dette også for Den dominikanske republikk på 1960-tallet og Haiti og Jugoslavia på 1990-tallet. Tydeligvis var Milosevic-regimet alt i 1995

tema: sanksjoner

under større internt press enn hva man kjente til.

– Uten dette «dobbeltpresset», kan vi i verste fall få et resultat som er det motsatte av hensikten. Nemlig at ledelsen forsterker sin posisjon. For sitt hjemmepublikum kan regimet presentere seg som offer for urettferdighet eller som forsvarer av de «sanne» verdier. For Saddam Hussein, oberst Gaddafi og general Bashir (i Sudan, red.anm.) medvirker de internasjonale sanksjonene klart til at disse kan framstå som edle motstandere av den vestlige verdens «styggdommer», sier Peter Wallensteen.

Tre generasjoner. Den svenske forskeren mener at det er fruktbart å dele inn i «tre generasjoner» med sanksjoner.

– I 1931 opplevde vi Japans angrep på Manchuria (nordøst-Kina, red.anm.) og noen få år seinere Italiens angrep på Etiopia. Ifølge Nasjo-

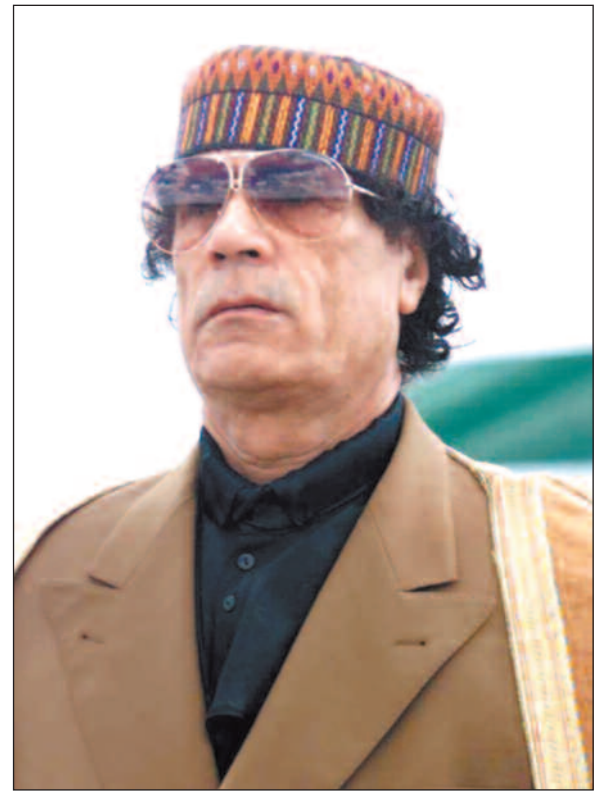
nenes Forbund (FNs forløper, red. anm.) var begge deler klare tilfeller av aggresjon mot en annen stat. Dermed skulle også økonomiske sanksjoner ha blitt iverksatt. I tilfellet Japan skjedde det ikke, men derimot mot Italia. Debatten ble høylydt, men sanksjonene var ikke effektive, og etter ni måneder ble de avblåst. I neste omgang ble også Nasjonenes Forbund oppløst, forklarer Peter Wallensteen.

Annen generasjon. Det skulle gå ytterligere et trettitalds år før internasjonale sanksjoner på nytt ble brukt som politiske virkemidler. Delvis skjedde det denne gangen i regi av stormakter – for eksempel av USA mot Cuba og Den dominikanske republikk og Sovjetunionen mot Kina og Albania. For USA var det viktig å bekjempe den «onde» kommunismen, og sanksjonene mot Cuba pågår ennå. For Sovjetunionen dreide det seg mer om at Albania og Kina ble for uavhengige i forhold til Moskvas definisjon av den «rette» kommunismen.

”

Skal sanksjoner ha suksess må en sittende ledelse møte press både innenfra og utenfra.

Peter Wallensteen, professor i freds- og konfliktforskning.

Tross at deres land i mange år har vært mål for sanksjoner, sitter de fortsatt stødige i salen – Sudans president general Omer Bashir, Iraks president Saddam Hussein og Libyas leder oberst Moammar Ghaddafi.

FOTO: SCANPIX/EPA/REUTERS/AP

– Sanksjonene nytter, sier Angolas utenriksminister

Bare effektive FN-sanksjoner mot opprørsbevegelsen UNITA kan skape fred i Angola, mener landets utenriksminister João Bernardo de Miranda.

• CAMILLA SOLHEIM

– Sanksjonene øker Savimbis (UNITAs leder, red.anm.) problemer i forhold til logistikk, og gjør det både vanskeligere og dyrere å drive krigen, sier de Miranda som besøkte Norge i oktober.

Likevel ser han at dersom det ikke settes makt bak sanksjonene, så har de ingen hensikt. Da går bloddiamantene ut av landet, og våpen kommer inn.

– Sanksjonene har eksistert en stund, men de har særlig virket det siste året. Det er takket være engasjementet og effektiviteten til noen

land. Etter at disse kom med i komiteen i fjor, har sanksjonene fått ny kraft, sier de Miranda.

Norsk ledelse? Han tenker spesielt på Canada, som har ledet Angola-komiteen i sikkerhetsrådet. Men til nyttår går Canada ut av sikkerhetsrådet, og ledervervet gis til et annet land. Det er ingen hemmelighet at Norge ønsker seg ledervervet i sanksjonskomiteen for Angola, men mye tyder på at Norge må lede Irak-komiteen.

Angolas utenriksminister håper at Norge skal lede Sikkerhetsrådets sanksjonskomité mot UNITA. De Miranda mener at det kreves en kombinasjon av vilje og styrke for å jobbe for gode og effektive sanksjoner.

– Disse egenskapene har Norge. Norge kan spille en viktig rolle på to områder: Se til at sanksjonene forsterkes, og sikre at de gjennomføres. Vi ønsker og støtter et norsk leder-

skap i sanksjonskomiteen, men hva Angola mener, teller egentlig ikke, sier han.

Lover «fritt leide». Men til tross for sanksjoner, er det partene selv som må skape freden. Angolas utenriksminister mener at det først og fremst er UNITA som nå sette seg til forhandlingsbordet.

– Regjeringen har tatt en rekke initiativer og Savimbi er lovet fritt leide dersom han kommer ut, sier de Miranda. Han forteller at regjeringen både har en militær aksjon på gang, samtidig med en politisk prosess for å overtale UNITA-tilhengere til å slutte å slåss.

– Men hvis han fortsatt får logistikk-hjelp fra andre land, så vil ikke vår militære innsats ha samme resultat. Gjennom den politiske prosessen håper vi at noen av UNITA-tilhengerne skal få motforestillinger til fortsatt krig.

”

Savimbi er lovet fritt leide dersom han kommer ut.

João Bernardo de Miranda, utenriksminister.

Ønsker investeringer. Mens UNITA finansierer krigen med salg av diamanter, smører regjeringen sitt krigsmaskineri med olje. De Miranda var i Norge på et tre dagers besøk i slutten av oktober for blant annet å oppfordre norske selskaper til å investere i landet. De neste ti årene skal 30-50 milliarder norske kroner investeres i Angola.

– De nasjonale selskapene har ikke den kapitalen eller den kompetansen som er nødvendig. Norske selskaper representerer dessuten en type partnerskap som Angola får mye igjen for. Mange andre selskaper er ikke med på å bygge opp lokal kompetanse, og det har vi allerede sett at de norske gjør, sier de Miranda.

– Men business er business, og alt er basert på kommersielle investeringer, legger han til.

Sanksjonene omfattet brudd både på det diplomatiske og økonomiske området. Tilsvarende var også tilfellet for sanksjonene innført av en gruppe afrikanske og asiatiske land mot Sør-Afrika, Rhodesia (nå Zimbabwe) og Portugal. I dette tilfellet var formålet først og fremst å bidra til avkolonisering av de to afrikanske statene. FN sluttet seg også til sanksjonene mot Sør-Afrika og Rhodesia.

- Debatten om sanksjoner på 1960-tallet hadde lite kopling til sanksjonene tretti år før. Tilsvarende gjelder også om man ser på 1990-tallet. Bare i liten grad trekker man inn erfaringene fra tidligere tider, kommenterer Peter Wallensteen.

Tredje generasjon. Den tredje bølgen med sanksjonspolitikken startet med vedtakene i FNs Sikkerhetsråd om å gå til omfattende boikott-tiltak mot Irak. Vedtaket ble fattet etter Iraks invasjon av Kuwait i august 1990. Siden har ikke mindre enn ti nye sanksjonstiltak blitt iverksatt av Sikkerhetsrådet: Libya, Somalia, Angola, Haiti, Rwanda, Sudan, Sierra Leone og FR Jugoslavia.

En annen del av sanksjonspolitikken dette tiåret har vært at USA og andre har satt i gang tiltak for å forhindre overføring av teknologi som kan brukes til produksjon av atomvåpen og raketter. India, Pakistan (se artikkel i denne utgave side 12-14, red. anm.) og Nord-Korea er blitt rammet av denne type boikott.

- Et klart trekk ved 1990-tallet er at man har prøvd å være mer spesifikk i forhold til hva man ønsker å få til. Ofte kalles dette for «smarte sanksjoner», tilføyer Wallensteen.

For mer stoff om sanksjoner: Se også artiklene om Pakistan s. 12-13-14, og intervju med Zimbabwes opposisjonsleder s. 2

ØKONOMISKE OG UTVIDEDE SANKSJONER PÅ 1990-TALLET:				
Sanksjonsbeslutter:	Mål:	Boikott-Tiltak:	Start:	Slutt:
FN	Sør-Afrika	Våpen	1977	1994
FN	Irak	Olje, våpen, Reiser, fly	1990	Pågår
FN	Tidl. Jugoslavia (Også Rep. Srpska fra 1994)	Handel, fly	1991	1996
FN	Libya	Våpen, reiser	1992	Pågår
FN	Somalia	Våpen	1991	Pågår
FN	UNITA i Angola	Olje, våpen, reiser	1993	Pågår
FN	Haiti	Handel, våpen, pengetransaksjoner	1993	1994
FN	Rwanda	Våpen	1994	Pågår
FN	Sudan	Diplomatisk, fly	1996	Pågår
FN	Sierra Leone	Olje, våpen	1997	Pågår
FN	FR Jugoslavia	Våpen	1998	Pågår
EU	Nigeria	Diplomatisk	1994	1998
USA	Cuba	Handel	1959	Pågår
USA	Vietnam	Handel	1975	1994
USA	Sudan	Handel, diplomatisk	1979	Pågår
USA	Iran	Handel, diplomatisk	1979	Pågår
USA	Kina	Handel	1989	1998
USA/andre	India	Rakett-teknologi	1998	Pågår
USA/andre	Pakistan	Rakett-teknologi	1998	Pågår
USA/andre	Nord-Korea	Rakett-teknologi	1998	Pågår
Hellas	FYR/Makedonia	Transport		
Arabiske stater	Israel	Handel	1945	Pågår
Afrikanske stater	Burundi	Handel	1996	Pågår

Kilde: Peter Wallensteen; «A Century of Economic Sanctions: A Field Revisited», upublisert artikkel 2000.

ANDRE STØRRE SANKSJONER:				
Sanksjonsbeslutter:	Mål:	Boikott-Tiltak:	Start:	Slutt:
Storbritannia	Sovjetunionen	Handel	1933	1933
Nasjonenes Forbund	Italia	Handel	1935	1936
Arabiske stater	Israel	Handel	1945	Pågår
Sovjetunionen	Jugoslavia	Handel	1948	1955
Afrikanske stater	Sør-Afrika	Handel	1960	1994
FN	Sør-Afrika	Våpen	1977	1994
USA	Dom. Rep.	Handel	1960	1962
USA	Cuba	Handel	1960	Pågår
Sovjetunionen	Albania	Handel	1960	-
Afrikanske stater	Portugal	Handel	1963	1975
FN	Rhodesia	Handel	1965	1979

Kilde: Peter Wallensteen; «A Century of Economic Sanctions: A Field Revisited», upublisert artikkel 2000.

- Fiaskoen i Irak kan gi FN baksmell

- FN kan oppleve en stor krise om organisasjonen ikke får ryddet opp i sine sanksjoner overfor Irak, sier David Cortright. Av samme grunn mener han at Norge som medlem av Sikkerhetsrådet vil oppleve «noen skikkelige hodepiner».

- Jeg skulle gjerne ha sett et større engasjement i Norge og i de nordiske landene for å oppheve eller omgjøre Irak-sanksjonene.

Hans von Sponeck, FNs nødhjelpscoordinator for Irak 1998-99.

en av Sikkerhetsrådets sanksjonskomiteer, høyst sannsynlig enten Irak eller Angola-komiteen.

- Irak-sanksjonene holder rett og slett på å falle fra hverandre, og dette er noe som alle vet. Stadig er det diplomatiske åpninger på gang, flyene begynner å gå og FNs våpeninspektører har ikke vært der på to år. Tiden er overmoden og noe må gjøres, sier Cortright.

USAs dobbelte standarder. - Et problem i forhold til Irak er USAs dobbeltstandarder, understreker Hans von Sponeck.

I 1998-99 var den nederlandske diplomaten FNs nødhjelpscoordinator for Irak. Han vektlegger at USA, som er den viktigste sanksjonspådriveren overfor Irak, samtidig har inngått hestehandler, som gjør at sanksjonene undergraves.

- Særlig gjelder dette diesel som smugles fra Nord-Irak og inn i Tyrkia. Dette dreier seg om store penger, men USA protesterer ikke. Årsaken er at de kunne risikere å måtte oppgi sin flybase i Øst-Tyrkia. For øvrig er dette basen som de nettopp

braker til å kontrollere de selverklærte flyforbudssonene, forklarer von Sponeck.

Norden må trå til. Både Sponeck og andre innledere på NUPI-seminaret uttrykte stor bekymring over den humanitære katastrofen som sanksjonene har påført Irak:

- Jeg skulle gjerne ha sett et større engasjement for å oppheve eller omgjøre sanksjonene i Norge og i de nordiske landene, så vel som i Nederland. Det er oppsiktsvekkende hvor stille det er i denne del av verden i forhold til for eksempel i Italia, Frankrike, Hellas og Spania. Særlig er det oppsiktsvekkende ut fra hvor sterkt den humanitære tradisjonen skal være i disse landene, sier von Sponeck.

«Smarte» er ikke enklere. Såkalte «smarte sanksjoner» kan dreie seg om å ramme noen av de politiske aktørene i et land, enten ledelse eller opprørsgrupper, eller enkeltområder som våpen, handel eller bare diamant-handelen, som tilfellet er for Angola.

- Uansett er det vanskelig å lykkes, sier Stanlake Samkange. Han er tidligere rapportør til FNs generalsekretær om virkninger av Angola-sanksjonene.

- For Angola er det ikke regjeringen, men UNITA som skal rammes. Men dette er ikke enkelt så lenge nøkkelpersoner kan søke tilflukt i naboland, og derfra kan dirigere sine tropper. Slik er det også med diamanter. Det vil ha liten virkning om FN forbyr eksport, hvis det ikke finnes noen kontroll over diamanthandlerne, enten de er i Afrika eller i Amsterdam, Tel Aviv eller Moskva. Alle ledd må under kontroll om sanksjonene skal fungere, poengterte han.

Både han og de andre innledere pekte på de store problemene med å gjøre sanksjoner effektive.

- Mine beregninger tilsier at vi i beste fall har lykkes i 4 av 14 tilfeller, sa David Cortright - og møtte ingen protester fra de 60-talls framtrøtte byråkrater, forskere, representanter for frivillige organisasjoner eller journalister.

• ODD IGLEBÆK
Cortright er forsker ved Kroc Institute i USA og har spesialisert seg på internasjonal sanksjonspolitik. I slutten av oktober deltok han sammen med Stanlake Samkange og Hans von Sponeck på et seminar i Oslo arrangert av NUPI i samarbeid med Utenriksdepartementet.

Formålet med seminaret var blant annet å gi noen innspill i forhold til den nye utenrikspolitiske dagsorden Norge vil oppleve fra 1. januar 2001. Fra denne dagen og to år framover vil Norge som kjent være medlem av FNs Sikkerhetsråd. I tråd med sedvane vil Norge fra da av lede

Paradoksenes Pakistan

Kvinnevoter og lokaldemokrati på kuppgeneralens reform-liste

ISLAMABAD (b-a): Kan det være at en kupp-general er mer opptatt av reelt demokrati med folkelig deltakelse og åpenhet enn de såkalte folkevalgte politikerne? Og kan det være at et militærregime er bedre til å bekjempe fattigdom og fremme et godt økonomisk styresett enn en politisk valgt regjering? Dette er noen av de spørsmål og paradokser som preger politisk debatt i Pakistan ett år etter militærkuppet.

Fattigdomsbekjempelse er lansert som det overordnede mål for regimet. Arbeidsintensive prosjekter – bygging av veier, skoler, kloakk- og vanningsanlegg – er høyt prioritert. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

• I PAKISTAN:
GUNNAR ZACHRISEN

PAKISTAN

12. oktober 1999 ble den demokratisk valgte presidenten Nawaz Sharif arrestert og fjernet fra maktens korridorer i Pakistans hovedstad Islamabad. En hel verden reagerte med frykt og vantro over «demokratiets fall» i den islamske republikken og atommakten i Sør-Asia. Men så viste det seg at folket jublet i gatene, fordi en håpløst upopulær statsminister var fjernet. De brede folkemasser – flertallet i en befolkning på 140 millioner mennesker – var luta lei maktmisbruket, korrupsjonen og det økonomiske kaoset rundt de demokratisk valgte politikerne og deres embetsmenn.

Ett år etter kuppet er entusiasmen i gatene dempet, men fortsatt er det liten tvil om at generalen – The Chief Executive – nyter stor respekt for sin vilje til å rydde opp i korrupsjon og gjennomføre reformer. De færreste bekymrer seg over at den avsatte statsministeren sitter bak lås og slå, at nasjonalforsamlingen er oppløst eller at det er forbud mot politiske møter utendørs.

Militære kontrollører. Kamp mot korrupsjon og initiativer for å bringe økonomien på fote igjen har vært et hovedanliggende for reformgeneralen Pervez Musharraf og hans kabinett av «ærlige teknokrater». Overallt i statsadministrasjonen er det etablert celler av militære antikorrupsjonskontrollører fra National Accountability Bureau. Deres jobb er å undersøke klager og tips fra publikum og å kontrollere at byråkratene gjør jobben sin uten «ekstra betaling».

– Det er ikke sikkert de har klart å avsløre så mye korrupsjon, men det har ihvertfall ført til en markant holdningsendring. Statstjenestemenn som sjelden eller aldri har sittet på kontorstolen sin, møter nå opp på kontoret hver dag. Og jeg tviler på at de tør å prøve seg på noe mer «dirty business», sier en tidligere stats-tjenestemann.

Mange makt-mennesker fra Benazir Bhuttos og Nawaz Sharifs tidligere regjeringer sverer på sine fløyelsputer under ge-

Tidligere statsminister Benazir Bhutto, nå i eksil, har en arrestordre hengende over hodet. Hennes bank-konti er frosset.

FOTO: SCANPIX

Tidligere statsminister Nawaz Sharif er dømt til 14 års straffarbeid. Hans bank-konti er frosset. FOTO: SCANPIX

neral Musharraf's styre. National Accountability Bureau har oversendt tilsammen 173 saker i løpet av sitt første arbeidsår til ulike spesialdomstoler i provinsene. Saker er reist – ofte etter tips og klager fra publikum – mot politikere, statstjenestemenn og forretningsmenn. Blant politikerne som granskes er to tidligere statsministre, tre statsråder og et femtitalls tidligere parlamentsmedlemmer og medlemmer av provinsforsamlinger. Av disse er 37 fra Sharifs parti Pakistan Muslim League, 32 fra Bhuttos parti Pakistan People's Party og ti fra andre partier.

Korrupsjon. Anklagene omfatter misbruk av embete, korrupsjon, underslag, skatteunndragelser, «formue som ikke samsvarer med inntektsnivå» og grovt mislighold av banklån. Sistnevnte har å gjøre med at politikere tok opp personlige milliardlån i nasjonalbanken, uten å bry seg om å betale renter og avdrag. Dette var et kjempeproblem i den økonomiske styringen og i tiltroen til pakistansk økonomi forut for militærkuppet, men nå er den tvilsomme lånepraksisen avvirket.

I øyeblikket pågår det korrupsjonsundersøkelser mot ytterligere 125 politikere, 135 byråkrater, 23 forretningsmenn, 23 militære og ti andre, i tillegg til at bunken av ennå ubehandlede saker er meterhøy.

– Vi har en liste med navn på 850 parlamentarikere som har gitt feilaktig informasjon om egne eiendeler, opplyste korrupsjonskampanjens leder generallojtnant Khalid Maqbool til avisen «The News» 18. oktober.

Fra Pakistan Muslim League og Pakistan People's Party er det reist anklager mot mili-

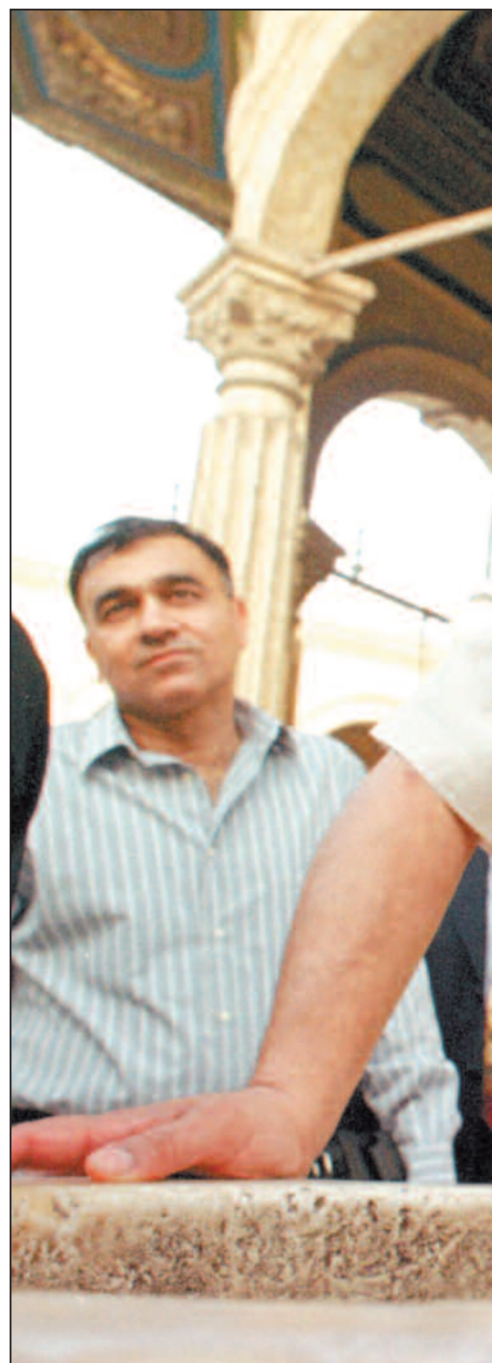
Kvinnegruppa i det islamistiske partiet Jamaat-e-Islami protesterer mot 33 prosent kvinner i lokale kommunestyre. FOTO: SCANPIX

tærregimet om at de to partiene er plukket ut som skyteskive, mens korruperte militære ledere går fri. De to partiene, som tradisjonelt har dominert pakistansk politikk, har reist kritikk mot militærregjeringen for å ta i bruk unødvendig hardhendte metoder i korrupsjonsjakten, som nattlige razzia mot private hjem. Partiene er også kritiske til korrupsjonsdomstolens kompetanse og uavhengighet.

Kvinnevoter i kommunestyre. «The Devolution Plan» – forslaget om en omfattende ny maktspredning i det pakistanske samfunnet – på bekostning av sentrale maktsentra og til fordel for lokale folkevalgte organer, er en annen av kupp-general Musharraf's kampsaker. Håpet er å få til mer effektive lokale organer med reell representasjon fra befolkning. Blant annet er det vedtatt å avsette 33 prosent av plassene i kommunestyrene til kvinner, i tillegg til at også arbeidere og bønder skal ha øremerkede plasser.

– I utgangspunktet er jeg ytterst skeptisk til en militærregjering og jeg er langt fra fornøyd med resultatene generelt sett, men jeg må innrømme at denne regjeringen har gjort mer for kvinner i Pakistan på ett år enn de forrige regjeringer har klart siden 1985, sier leder av kvinneorganisasjonen Aurat Foundation, Shahla Zia.

Det er særlig «The Devolution Plan», som får god karakter, men hun er også fornøyd med at regjeringen har bidratt til opprettelse av et permanent uavhengig nasjonalt kvinneverd, for første gang i landets historie. Zia synes også det er positivt at generalen og hans kabinett har karakterisert «æresdrap» på

General Pervez Musharraf – Pakistans sterke mann

kvinner som drap, men hun avventer at dette skal bli fulgt opp med forslag om konkrete tiltak i forhold til lovverk og domstoler. På minus-siden kommer også at regjeringen trakk tilbake sitt forslag om å justere prosedyrene for anmeldelse under blasfemiloven og at man ikke har gjort nok for å sette inn mottiltak mot propagandaen fra fundamentalistiske og kvinnefiendtlige grupperinger.

En serie med lokalvalg. I desember kommer den første virkelig store testen på generalens reformevne, når startskuddet går for en serie med lokalvalg i 18 distrikter – etter initiativ fra den nye regjeringen. Enkelte observatører mener sogar at dette vil bli historiens første demokratiske lokalvalg i Pakistan, siden det nå – i motsetning til tidligere – finnes et mangfold av kandidater som representerer en stor del av befolkningen.

Bare partier med kandidater som har vært igjennom en intern demokratisk prosess vil kunne delta. I tilknytning til valgene er det utarbeidet nye, «rene» manntall, og det skal iverksettes et omfattende skoleringsprogram for de folkevalgte – blant annet med de nye kvinnelige representantene som målgruppe. Dette oppfattes som en klar utfordring til tradisjonelt innflytelsesrike klaner og mektige jordeiere som har kunnet kjøpe og true seg til økonomisk og politisk innflytelse.

Den militærledete teknokratregjeringens plan er deretter at valg til provinsforsamlinger og nasjonale valg skal holdes innen oktober 2002 – i overensstemmelse med den tre-årsfristen høyesterett har innvilget kupp-generalen.

– nyter respekt for sin vilje til å rydde opp i korrupsjon og gjennomføre reformer.

FOTO: SCANPIX

Fortsatt vetorett? Innen den tid har generalen lovet å reformere det politiske systemet så grundig at det vil bli umulig for noen å monopolisere makten og misbruke statsministerembetet på ny, slik de korrupsjonsanklagede regimene til Nawaz Sharif og Benazir Bhutto gjorde. Men de fleste antar at den politiske nyordningen vil måtte implisere en eller annen form for fortsatt «vetorett» fra de militæres side, slik det alltid har vært siden Pakistan brøt med India etter krigen i 1947.

Hva slags nasjonale valg og provinsvalg som skal avholdes – med eller uten politiske partier – er foreløpig uklart, men generalen har fastslått at politikere som har vært involvert i korrupsjon vil bli nektet adgang til valglistene. Det samme gjelder politikere som er blitt utpekt uten en reelt demokratisk prosess internt i partiene. Det er også uklart hvilken rolle de to tidligere dominerende nasjonale partier – PML og PPP – vil spille, om de vil kunne gjenoppstå i «nyvasket» kjortel, eller om de vil tviholde på sine gamle ledere. Foreløpig synes de to partiene å være uklare i sitt valg av linje – om de skal velge samarbeid eller konfrontasjon seg imellom og overfor de militære kuppemakere.

Uerfaren regjering. De fleste vi møter – både i de to største politiske partiene, på grasrota og i frivillige organisasjoner – er enige om at generalen er ærlig, har personlig integritet og vilje til forandringer. Vurderingen blant sentrale giverepresentanter er at militærregjeringen – i motsetning til sine såkalt «demokratiske» forgjengere – har vist vilje til å sette landets reelle problemer i fokus, som for eksempel fokus på

”

Denne regjeringen har gjort mer for kvinner i Pakistan på ett år enn de forrige regjeringer har klart siden 1985.

Shahla Zia, leder av kvinneorganisasjonen Aurat Foundation.

maktbalanse, kamp mot korrupsjon og «svart økonomi», økte inntekter til statskassen og vilje til å gi kvinner utvidede rettigheter. Men det sies også at den uerfarne regjeringens konkrete resultater ikke helt har svart til løftene under maktovertakelsen 12. oktober 1999.

– Etableringen av en teknokratregjering bestående av en rekke dyktige enkeltpersoner har bidratt til progressiv planlegging og en rekke gode strategier, men oppfølgingen av planene går tregt. En årsak er trolig at teknokratene møter lite endringsvilje innenfor de veletablerte byråkratene, sier Norges ambassadør i Islamabad Tore Toreng.

Opposisjonen tror på valg innen to år

• **GUNNAR ZACHRISEN**
ISLAMABAD (b-a): Sentrale representanter for de største politiske partiene i Pakistan tror at militæret vil holde sitt løfte om å gi fra seg makten igjen innen oktober 2002.

– Ja, jeg er svært optimistisk med hensyn til å reetablere et partibasert demokrati i Pakistan, og stoler fullt og helt på hærens forsikringer om at det skal avholdes valg innen oktober 2002, sier medlem av det oppløste senatet og tidligere handelsminister, Ihsanul Haq Piracha, fra Pakistan People's Party.

Derimot er han ikke fornøyd med tempoet i tilbakeføringen av makt til såkalt demokratiske organer på nasjonalt nivå.

– Det er forskjell på å love å avholde valg innen tre år, og det å arbeide for å få til en gjenopprettelse av demokratiske organer så raskt som mulig. «Alle» var enige om at det var behov for en «rengjøring» av

SISTE:

NORAD har vedtatt å ville støtte prosessen rundt «The Devolution Plan» og de kommende lokalvalgene i Pakistan. Valgene starter i desember 2000 og skal avsluttes innen juli 2001. Støtten er på totalt 8,4 millioner kroner, og skal blant annet gå til å styrke valgarbeidet til den pakistanske valgkommisjonen og kvinneorganisasjonen Aurat.

Musharraf møter sterke motkrefter

Motkreftene mot regjeringens reformer er også sterke – mektige kapitalkrefter, fundamentalistiske islamister og grupperinger som har skodd seg på smugling, skatteunndragelser og annen form for «svart økonomi». «Gatens makt» er et velkjent begrep i Pakistan, enten den springer ut fra lommeboka til mektige land- eller fabrikkereiere eller har sin kilde i mullahenes direktiver under fredagsbønnen.

– General Musharraf har innsett at han ikke kan kjempe alle kriger på en gang. Han er redd for uro og anarki i gatene, sier en representant for et vestlig giverland i Islamabad. Flere bombeeksplosjoner i landets større byer de siste månedene vitner

om at redselen for omfattende uro kan være velbegrunnet. Til sammen er 24 mennesker drept i 30 ulike bombeeksplosjoner hittil i år.

Beslutningen om å trekke tilbake forslaget knyttet til blasfemiloven og en reversering av kampanjen mot smuglertrafikken fra Afghanistan er eksempler på at generalen har måttet inngå konsesjoner med motkreftene. I deler av handelsstanden har det vært betydelig uro over at både tilgangen på «tollfrie» varer skulle stanse og at regjeringen har planer om økt beskatning av virksomheten. Blant folk flest er det også misnøye med at priser på mat, bensin, gass og telefon øker.

Han viser til at fattigdomsbekjempelse er lansert som det overordnede mål for regimet og en ny utdanningspolitikk med gratis obligatorisk grunnutdanning skal være klar til vedtak i regjeringen. Dessuten er det vedtatt en strategi mot barnarbeid.

20 milliarder. Regjeringen har foreløpig bevilget 20 milliarder rupi (omlag 3,5 mrd. kroner) til sitt program for fattigdomsbekjempelse i 2001 – og målet er at en halv million mennesker skal komme i arbeid. I et land med omlag 140 millioner innbyggere og om lag 25 prosent arbeidsledighet er det likevel langt fram.

Rettfærdig fordeling. I byen Skardu i Nord-Pakistan, i et område som tradisjonelt har vært nedprioritert av den politiske eliten i Punjab (de sentrale deler av landet) er det en positiv holdning til regjeringens reformvilje.

– Vi har mottatt omlag 25 prosent mer i statlige overføringer enn året før. Årsaken er at staten nå fordeler sine midler jevnt og rettfærdig på provinsene – ut fra størrelsen på befolkningen i hver provins. Slik var det ikke før, sier bykomiteens leder Taqee M. Akhunzada.

systemet, men en slik rengjøring kunne vært gjort i løpet av 6 måneder, sier Piracha.

PML-politiker Raja Zafar-ul-Haq, tidligere minister for religiøse saker, gir uttrykk for et tilsvarende syn. En forskjell mellom de to partiene er likevel at PML krever den gamle nasjonalforsamlingen (der PML hadde flertall) gjeninnsett, mens PPP ønsker nyvalg.

På spørsmål om vestlige givere bør opprettholde sine bistandssanksjoner svarer både Piracha og Zafar-ul-Haq at sanksjoner er et lite egnet virkemiddel for å øve innflytelse på regimet.

Norge vedtok bistandsfrys mot Pakistan og India sommeren 1998 etter at de to landene hadde foretatt atomprøvesprengninger, og krevde at landene skulle undertegne den internasjonale prøvestansavtalen CTBT. Bistand spesielt rettet mot fattige grupper ble unntatt fra frysved-

taket. I høst er de norske bistands-sanksjonene mot India opphevet, mens det for Pakistan er skjedd en liberalisering ved at det er åpnet for kulturutveksling og stipendprogrammer. Næringslivsordningene er blant de bistandsformer som fortsatt ikke kan benyttes overfor Pakistan.

– Begrunnelsen for forskjellsbehandlingen er i hovedsak at India har gjennomført demokratiske valg, mens Pakistan fortsatt er styrt av en militærledet regjering som har avsatt de nasjonale demokratiske organer. Samtidig er det grunn til å merke seg at Norge likevel, tross militærregjeringen, har lettet på visse sider ved sanksjonene. Det viser at Norge også legger til grunn en nyansert analyse av den spesielle situasjon og militærregjeringens mål og ambisjoner, sier Norges ambassaderåd i Islamabad Bjørn Johannesen.

– Sanksjonene er urettferdige

Pakistans finansminister kaller atom-programmet en forsikring mot «bøllete naboer»

ISLAMABAD (b-a): – Sanksjonene er svært urettferdige, og de rammer fattige mennesker, sier Pakistans finansminister Shaukat Aziz til Bistandsaktuelt. Han kaller det kostbare atomvåpenprogrammet et «fredsprogram» – en forsikring mot at noen «bøllet» med Pakistan. Han jobber hardt med å øke skatteinntekter og bekjempe svart økonomi, men kan ikke love lavere militærutgifter.

PAKISTAN

• I PAKISTAN:
GUNNAR ZACHRISEN

Teknokraten Shaukat Aziz er en nøkkelperson i general Musharraf's oppryddings- og snuoperasjonen. I et land der den svarte økonomien antas å være større enn den hvite, der omlag 55 prosent av statsbudsjettet går med til å nedbetale gjeld til utlandet, der omtrent hver fjerde rupi går med til militære formål og der bare en av 100 voksne pakistane betaler inntektsskatt.

På kort sikt er hovedoppgaven å overbevise Det internasjonale pengesfondet (IMF) om at landet er kredittverdigg og i stand til å tilbakebetale et kortsiktig lån. Uten et slikt lån vil det bli umulig for Pakistan å forhandle fram en ny utsettelse på betaling av gjeldsrenter. Landets valuta-reserver er nede på et faretruende lavt nivå – omlag 1,2 milliarder dollar.

Pakistan og Det internasjonale pengesfondet (IMF) signerte første uke i november en intensjonsavtale om et lån på 650 millioner amerikanske dollar. Den endelige formelle avgjørelsen om å yte lånet tas av IMF's styre i slutten av måneden.

55% til gjeldsbetaling. – Hvordan er det mulig at Pakistan – et rikt land fra naturens side – har endt opp i en situasjon hvor omlag halve budsjettet går med til å betale renter og avdrag på utenlandsgjeld?

– For å være presis så dreier det seg om rundt 55 prosent. Årsaken er enkel: dette landet har i en årrekke brukt mer enn det har tjent, primært som en følge av underskudd innenlands. Dessuten har man engasjert seg i enkelte større prosjekter, som enten ikke har vært økonomisk bærekraftige eller at man har lagt opp til betalingsrutiner som har vært dårlig «timet». Det har for

Konflikten med India om Kashmir er hovedargumentet for å bruke milliarder på militære formål.

FOTO: SCANPIX

eksempel vært gjort avtaler om tilbakebetaling over ti år, mens man i virkeligheten hadde hatt behov for betaling over 25 år.

– Et annet problem har vært manglende inntekter til statskassen. Den sittende regjeringen har nå introdusert en kampanje for å øke skatteinntektene?

– Så langt har vi nådd 97 prosent av målsetningen vi hadde satt oss på dette området – for skatt på inntekter og fra eksport. Her er det snakk om fundamentale endringer i holdninger og systemer. Det er ikke den slags som gjør en populær som finansminister på kort sikt, men i det lange løp er dette bra for Pakistan, landets uavhengighet og for de kommende generasjoner.

Mer penger til de fattige. – I et slikt perspektiv, hvordan er mulighetene for, etter hvert, å framskaffe mer penger til bekjempelse av fattigdom?

– I hovedsak er det to måter å bekjempe fattigdom – gjennom generell økonomisk vekst eller gjennom direkte målrettede tiltak, og vi engasjerer oss sterkt for å få til resultater på begge områder. I år satte vi av 15 milliarder rupi til vårt program for fattigdomsbekjempelse. For neste år har vi avsatt 20 milliarder rupi. Vi satser primært på utviklingsprosjekter som er arbeidsintensive, for eksempel bygging av veier, avløpssystemer, skoler, osv. Av andre viktige tiltak har vi et matstøtte-program for å motvirke konsekvensene av inflasjon og høye matvarepriser. Vi har også tatt initiativ til opprettelse av en nasjonal mikrokredittbank, som skal ha en uavhengig ledelse. To utenlandske storbanker og flere nasjonale banker har så langt vist interesse for å investere i den nye mikrofinansinstitusjonen. Dessuten vil Den asiatiske utviklingsbanken gå inn med 150 millioner dollar.

– Er det Grameen Bank som er modellen?

– Ja, det kan du godt si.

«Urettferdige sanksjoner». – Norge var blant de givere som innførte sanksjoner mot Pakistan etter prøvesprengningen av atombomber sommeren 1998. Fortsatt er det visse deler av bistandssanksjonene mot Pakistan som opprettholdes?

– I virkeligheten er det ofte innenrikspolitiske årsaker til sank-

– For oss er atomvåpenprogrammet en forsikring mot at noen «bøllet» med oss, sier Pakistans finansminister Shaukat Aziz. Regjeringen vurderer likevel å undertegne en prøvestansavtale.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

sjoner, selv om de offisielle begrunnelsene kan være andre. I dette tilfellet mener jeg sanksjonene er svært urettferdige, og de rammer fattige mennesker. Pakistan er et fredselkende land. Vi tok ikke initiativet til atomprøvesprengningene, og ønsket i utgangspunktet heller ikke å foreta noen prøvesprengning. Vi ble presset til det, fordi India «viste fram» sin bombe. For oss er atomvåpenprogrammet et «fredsprogram» – en forsikring mot at noen «bøllet» med oss.

– ...samtidig er det jo sagt at sanksjonene vil bli opphevet så snart Pakistan undertegner en prøvestansavtale. Vurderer regjeringen nå å underskrive den internasjonale prøvestansavtalen?

– Ja, det er en av de ting vi har til vurdering. Foreløpig har vi sagt at vi ikke kommer til å ha flere tester. Vi tror på fred.

– Hva med de høye utgifter Pakistan har til militære formål. Kan vi forvente en omprioritering til fordel for fattigdomsbekjempelse?

– Her må jeg vise til hva jeg har sagt om atomvåpenprogrammet. Dette dreier seg om maktbalanse i en regional kontekst. Hvis vi ikke opprettholder et sterkt forsvar, vil vi heller ikke ha noe land å kunne utvikle.

Selvkomponert IMF-pakke. – Hvor viktig er bistand for landet i dagens situasjon?

– Ethvert utviklingsland trenger tilgang på utenlandsk kapital, og Verdensbanken, IMF og Den asiatiske utviklingsbanken har åpenbart en rolle. Så langt synes jeg også de har støttet oss i våre bestrebelser. For å si det rett ut så er jo det nye IMF-programmet vi er i ferd med å få på plass, basert på vår egen pakke. Så ønsker vi da heller ikke et program som ikke er i overensstemmelse med Pakistans nasjonale interesser og regjeringens utviklingsprogram.

– Hva med små bilaterale giverland som Norge? Hvordan kan de bistå Pakistan i dagens situasjon?

– Norge har et betydelig potensial og kompetanse innenfor energisektoren. På det området kunne man bidra, blant annet innenfor leteboring og produksjon. Samtidig ønsker vi all hjelp vi kan få til å bistå oss med vårt program for å bekjempe fattigdom. Kvinner, utdanning og helse er noen stikkord.

Politikk? Nei takk. – Regjeringen har engasjert seg sterkt i kampen mot korrupsjon. Hvordan vil du karakterisere resultatene så langt?

– Resultatene så langt har vært svært bra. Kampanjen har bevist at ingen kan føle seg immune mot å bli gransket og stilt til ansvar for sine handlinger. Vi har iverksatt granskinger av tidligere statsministere og statsråder, folkevalgte politikere og toppmilitære. Korrupsjonen var på alle nivåer. Under den sittende regjering har vi derimot ikke hatt noen skandaler eller korrupsjon. Ihvertfall har vi ikke kjennskap til det på toppnivå og på mellomnivå er det redusert. Dessuten fortsetter vi kampen like sterkt – gjennom vårt National Accountability Bureau.

– Regjeringens øverste leder, general Pervez Musharraf, har sagt klart i fra at han selv ikke har noen fremtid som politiker etter oktober 2002. Hva med deg?

– Jeg er kun en teknokrat, som har tatt på meg en oppgave i en spesiell situasjon. Jeg er ikke politiker.

FAKTA:

■ En rekke vestlige land, blant dem Norge, vedtok bistands-sanksjoner mot Pakistan og India etter at de to landene foretok prøvesprengninger av atombomber sommeren 1998. Vestlige land krever at landene undertegner den internasjonale prøvestansavtalen CTBT.

■ I høst vedtok Norge å oppheve sanksjonene mot India, mens det for Pakistan «bare» ble vedtatt å åpne for kulturutveksling og stipendprogram. «Forskjellsbehandlingen» er begrunnet med at mens India har avholdt valg, sitter det et militærregime ved makten i Pakistan.

2 av 3 kan ikke lese

Ny rapport: Grov undertrykkelse av kvinner i Sør-Asia

Kvinner i en rekke sørasiatiske land blir systematisk diskriminert i forhold til sine mannlige landsmenn. Det konkluderer rapporten Human Development in South Asia 2000. Av rapporten framgår det blant annet at over 70 prosent av kvinnene i Nepal, Pakistan og Bangladesh ikke kan lese og skrive. Manglende tilgang til helsetjenester og vold i ekteskapet er andre trusler mot kvinner.

• GUNNAR ZACHRISEN

Med et nivå for lese- og skrivedyktighet på bare 37 prosent for kvinner har Sør-Asia trådt inn i det 21. århundre med den laveste alfabetiseringsgrad blant kvinner av alle verdens regioner.

«I løpet av de siste 20 årene er det gjort betydelige framskritt innenfor utdanning i Sør-Asia, men fortsatt eksisterer det enorme gap mellom de utdanningsmessige nivåer for menn og kvinner og gutter og jenter», heter det i rapporten som er utgitt av det anerkjente Mahbub ul Haq Development Centre i Islamabad.

Det eksakte nivået for lese- og skrivekytting i Nepal er oppgitt til 21 prosent for kvinner – mot 56 prosent for menn. I Pakistan er forholdet 25 pst. – 55 pst., i Bangladesh 27 – 50 og i India 39 – 67. Unntakene i regionen er Sri Lanka der 88 prosent

av kvinnene og 94 prosent av mennene kan lese og skrive og Maldivene der tallet er 96 prosent for begge kjønn.

Den systematiske diskrimineringen av jenter og kvinner framkommer i forhold til en rekke indikatorer. For eksempel er mer enn to tredeler av de barn som dropper ut av skolen jenter. Nesten to femdel av alle jenter har avbrutt skolegang før de er ferdige med sitt femte skoleår. Av de to prosent av alle elever som kommer seg videre og begynner på en eller annen form for fagutdanning utgjør kvinnene bare omlag en kvart prosent.

79 mill. kvinner er «borte». Også innenfor helse er forskjellsbehandlingen mellom kjønnene tydelig. Fra fødsel til død må Sør-Asias kvinner leve med et dårligere helse-tilbud enn menn, både som følge av at helsetilbudet er dårligere og at kulturelle normer forhindrer mange fra å oppsøke lege.

Rapporten gir et sjokkerende bilde av kvinners helse i Sør-Asia:

■ Omlag 208.000 kvinner i regionen dør hvert år som følge av svangerskap og komplikasjoner knyttet til fødsel.

■ Mens gjennomsnittlig antall mødre som dør under fødsel er 480 per 100.000 fødsler i Sør-Asia – er tilsvarende tall for rike industriland 13 per 100.000.

■ Diskrimineringen av kvinner er så omfattende og systematiske at den til og med gir seg klare utslag i den befolkningsmessige kjønnsammensetning i regionen som helhet. Mens det for verden som helhet finnes 106 kvinner for hver 100 menn,

er forholdet i Sør-Asia 94 kvinner for menn. Ifølge rapporten innebærer dette at 79 millioner kvinner i Sør-Asia er «forsvunnet», trolig som følge av barnedrap, abort og dårlig ernæring.

Blant de forhold som trekkes fram i rapporten er – alt fra at gutter prioriteres framfor jenter både ernæringsmessig og i forhold til helse – til at jenter og kvinner er mer utsatt for voldtekt, barnedrap og vold i ekteskapet.

■ Barnedødeligheten er mye høyere for jenter enn gutter i Sør-Asia. I India er det 18 prosent flere jenter enn gutter som dør før de er fylt fem år, og i Maldivene er sannsynligheten 51 prosent høyere for dødsfall blant jenter enn gutter.

Lovløst lovverk? Lovverk og domstoler er et annet samfunnsområde med sterk diskriminering av Sør-Asias kvinner. Årsaken er kulturelle tradisjoner, manglende kunnskaper om lovverket, huller og motsigelser i lovverket – og manglende vilje til handling fra politi og domstoler.

Diskrimineringen kommer tydeligst til uttrykk innenfor familie- og eiendomsrett – lover knyttet til ekteskap og skilsmisse, formynderskap og adopsjon, arv og eiendom, men den er også meget synlig innenfor strafferett, spørsmål om nasjonalitet og statsborgerskap og arbeidsrett.

Rapporten forteller i detalj hvordan jenter og kvinner misbrukes fysisk, psykisk og seksuelt i sine hjem og på arbeidsteder, på offentlig sted og i fengsler, og hvordan de juridiske systemene i Sør-Asia er ute av stand til å tilby kvinner beskyttelse. Blant overgrepene er ulike former for vold i ekteskapet, blant dem at kvinner brennes levende, utsettes for syreangrep, voldtekt og æresdrap («karo kari»), seksuell trakassering på arbeidsplassen og tvungen prostitusjon.

Få kvinner i parlamentet. På tross av at fire av syv sørasiatiske land har hatt kvinnelige statsoverhoder, er kvinner uhyre svakt representert i de organer som fatter beslutninger i samfunnet, både i domstoler, embetsverk og politiske institusjoner. Kvinnelig representasjon i nasjonale parlamenter var blant de laveste i verden, der Bhutans 2 prosent og Pakistans 2,6 prosent kvinner utgjorde det absolutte bunnivå.

«Patriarkalske holdninger og fordommer hindrer kvinner både i å stemme og å stille til valg. Mange kvinner må av denne grunn stille opp som uavhengige kandidater, noe som reduserer deres muligheter til å vinne i valg», heter det i rapporten.

På tross av dette er ikke situasjonen helt svart. Det er registrert en langsom utvikling mot mer likebehandling på flere områder, eksempelvis innenfor utdanning. Dessuten bidrar ulike grasrot-initiativer til å bevisstgjøre kvinner rundt egne rettigheter og rolle i samfunnet, heter det i rapporten. I India bidrar kvinners deltakelse i lokaldemokratiet til å legge grunnlaget for resultater på lengre sikt. Tilsvarende er det forventninger om en betydelig økning i kvinners representasjon som følge av egne kvinnekvoter (se artikkel i denne utgave, side 12-13, red. anm.) under de kommende valgene på kommune- og distriktsnivå i Pakistan.

KVINNER I SØR-ASIA

”

79 millioner kvinner i Sør-Asia er «forsvunnet», trolig som følge av barnedrap, abort og dårlig ernæring.

Human Development in South Asia 2000.

Kvinner er lite synlige i gatebildet i Pakistans mannsdominerte hovedstad Islamabad. Det gjelder også i parlamentet, der de utgjør under 3 prosent av representantene.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

KILDE: Human Development in South Asia 2000, Mahbub ul Haq Human Development Centre, Pakistan. Oxford University Press, 2000. www.oup.com

notiser

Vil ha Verdens handelsråd

JOHANNESBURG (IPS): Sør-Afrika og Italia vil gå i spissen for en ny runde globale forhandlinger innenfor Verdens handelsorganisasjon (WTO). De to landene har lagt fram et forslag som går inn for at WTO skal ha et organ tilsvarende FNs sikkerhetsråd. Et slikt Verdens handelsråd kan være en pådriver for reformer innen WTO. Bak forslaget ligger skuffelsen over stagnasjonen i WTO når det gjelder å få i gang nye forhandlinger, etter at Seattle-runden i fjor endte i bitterhet da utviklingsland anklaget industrilandene for å ikke ta hensyn til deres behov.

Bekymring for tvillingfødsler

AFRIKA (IPS): Afrika ligger på verdenstoppen i antall tvillingfødsler i forhold til folketallet. Hele 41 prosent av verdens tvillinger som ble født i 1999 er afrikanske. Men kontinentets dårlige helsevesen gjør at sjansene for overlevelse er mye mindre enn i andre deler av verden, går det fram av en rapport fra Nasjonalinstituttet for demografiske studier (INED) som nylig ble offentliggjort i Paris. INED påpeker også at det er ekstrem høy spedbarnsdødelighet blant disse tvillingparene. Mellom en fire- og halvparten dør før de er ett år. Også risikoen for dødfødte barn er tre til fire ganger større med tvillinger enn med enkeltbarn.

Sør-Afrika støtter palestinsk skole

PRETORIA (IPS-QNA): Sør-Afrika og palestinske myndigheter har undertegnet en avtale om samarbeid innenfor utdanning. Ifølge Sør-Afrikas undervisningsminister Kader Asmal er det viktig for de to nasjonene å utvikle et tettere samarbeid. Avtalen innebærer blant annet et program for utvekslingsstudenter, spesielt tilrettelagt undervisning for barn med særskilte behov, og pedagogiske tilbud for barn under skolealder. Samarbeidet skal også omfatte yrkesrettet utdanning, arabisk språk og Midtøsten-studier.

Engelsk på timeplanen

COLOMBO (IPS): Etter 45 år med offisiell anti-engelsk politikk skal det engelske språket fra neste år settes på timeplanen på srilankiske skoler, opplyser myndighetene. Srilankerne har hatt et noe anstrengt forhold til engelsk siden øya ble selvstendig fra britiske koloniherrer i 1947. Nå har man imidlertid kommet på andre tanker etter press fra næringslivet. Flere politiske analytikere mener den nesten tjuve år lange etniske konflikten på øya har sine røtter i den anti-engelske politikken.

USA vil bekjempe koka med kuler

Økende skepsis i Colombia til amerikansk anti-narkobistand

BOGOTA (b-a): Colombias hær anklages for å samarbeide med paramilitære døds-skvadroner. Likevel gir USA 930 millioner dollar i militær bistand til kampen mot kokaproduksjonen. Det vekker sterke reaksjoner hos frivillige organisasjoner og sivilbefolkning i Colombia.

• I COLOMBIA:
ÅSHILD ELIASSEN

COLOMBIA – I startfasen var vi med på Plan Colombia. Men USA kuppet planen angivelig for å bekjempe kokaproduksjonen. Vi tror at det egentlige motivet er å utrydde den marxist-leninistiske geriljaen som kontrollerer over halvparten av kokaområdene. Militære løsninger på sosiale problemer tar vi i alle tilfeller avstand fra, understreker jesuittpresten Francisco de Roux. Han er internasjonalt kjent for et Freds- og utviklingsprogram i det farlige oljeområdet Magdalena Medio.

Topper dyster statistikk. Colombia topper den globale statistikken over forsvinninger, politiske mord og kidnappinger. Høyreekstremer paramilitære og to marxistiske geriljaer kjemper om kokaområdene og terroriserer sivile i mer enn halve landet. I et forsøk på å skape fred og utvikling i landet, har president Andrés Pastrana utarbeidet Plan Colombia sammen med amerikanske rådgivere. Det er en rammeplan for blant annet fredsforhandlinger med geriljaene, styrking av statens nærvær utover landet og kontroll av illegalt jordbruk.

Plan Colombia, som ble lansert i sommer, er så vidtfnende at den fordrer støtte fra det internasjonale samfunnet. Imidlertid øremerket USA 930 millioner av sitt bidrag på 1,3 milliarder dollar til militærhjelp mot kokaproduksjonen. Fra da gikk «Plan Colombia» over til å bety «amerikansk militær bistand».

”

Dette er ikke Vietnam. Dette er ikke yankee-imperialisme. Vi har ingen militære intensjoner. Vårt mål er fred og bekjempelse av narkotika.

USAs president Bill Clinton til The Washington Post.

Et nytt fiendebilde. Også Camillo Castellano, direktør for menneskerettsorganisasjonen ILSA, distanserer seg fra USAs militære hjelpepakke til Colombia.

– Etter den kalde krigen trengte USA et nytt fiendebilde og valgte seg narkotika som påskudd for kontroll i Colombia. USA finansierte nedbyggingen av kokadyrkingen også i Bolivia. Det er hovedårsaken til at Colombias kokaproduksjon har økt

med 140 prosent på fem år og at Colombia nå står for 80 prosent av verdens samlede kokaproduksjon. Stoppes kokadyrkingen i et latinamerikansk land, flyttes den straks til et annet. Det vet ingen andre bedre enn amerikanerne, påpeker Castellano og får støtte av Diego Perez, ekspert på menneskerettigheter:

Skyggeplan. Den andre store innvendingen mot Plan Colombia er at

sivilbefolkningen overhodet ikke har vært konsultert. Det ga opptakten til skyggeplanen Paz Colombia (Fred Colombia) som har utviklet seg til en bred folkelig fredsbevegelse. Siden i sommer har svarte colombianere, indianere, lærere, bønder, kvinner, studenter, miljøvernere, religiøse organisasjoner og fagforeninger sluttet seg til folkebevegelsen mot Plan Colombia. Initiativtakerne er et knippe jurister,

Fengslede medlemmer av ELN-geriljaen protesterte mot Plan Colombia 7. november med å okkupere en egen avdeling i fengselet.

En plan for fred eller krig?

• ÅSHILD ELIASSEN

BOGOTA (b-a): At væpnede geriljaer får tildelt egne soner av staten, er sjelden kost. Men for å få til en fredsdialog og gjenvinne statens territorium, har president Pastranas neppe noe annet valg: Geriljaene befinner seg i 650 av Colombias 1081 kommuner.

Noe av det første Andrés Pastrana gjorde etter presidentvalget i 1998, var å trekke hæren ut av et område på størrelse med Sveits, sør i Colombia. Der fikk den marxist-leninistiske FARC-geriljaen en egen sone. Og i april i år fikk den nest største, kristen-marxistiske ELN geriljaen løfter om et mindre område i Magdalena-dalen. Det var opptakten til Colombias gryende fredsprosess. En fredsprosess som den omstridte Plan Colombia kan komme til å velte.

Krigsforberedelser. For, samtidig som fredsprosessen halter videre, forsterkes Colombias hær med amerikansk militært utstyr og personell. FARC-geriljaen bevæpner bøn-

dene i Putumayo i sør og er i ferd med å skaffe seg en korridor for troppe- og våpentilførsler, deriblant antiluftvernraketter fra det svarte våpenmarkedet i Mellom-Amerika og Øst-Europa. Åpenbare krigsforberedelser, ifølge Financial Times.

Halvparten av Colombias koka marker ligger i jungelprovinser Putumayo som domineres av den marxist-leninistiske FARC-geriljaen – trolig verdens rikeste gerilja. Det er neppe tilfeldig at Putumayo er valgt til base for tre amerikanske anti-narkotika bataljoner, militære rådgivere, instruktører og 60 helikoptre til sprøyting av kokaen.

Tvilsomme maktallianser. Ifølge en Human Rights Watch-rapport fra februar i år står paramilitære styrker bak 84 prosent av den politiske volden i Colombia. Attpåtil er det påvist tette bånd mellom de paramilitære og halvparten av Colombias 18 hærbrigader; og hæren ser gjennom fingrene med at paramilitære angriper antatte geriljasympatisører. For eksempel er det dokumentert at

massakren mot omlag 2000 personer i El Aro i 1997 var en militær-paramilitær aksjon.

Paramilitær makt. Ifølge Le Monde Diplomatique har de paramilitære nærvær i 350 av Colombias kommuner. I den siste tiden har de ekspandert raskere enn geriljaene. Mens FARC har sine bastioner på landsbygda og hos småbøndene, kontrollerer paramilitære byene. Imidlertid ekspanderer både geriljaen og de høyreekstremer paramilitære gruppene mest i områdene der Colombias koka, olje og gullressurser er konsentrert. Det spesielle i denne konflikten er at de paramilitære og geriljaen sjelden kjemper mot hverandre, men massakrerer og kidnapper sivile som mistenkes for å ha valgt side.

Bonde og narkogerilja. I egne øyne er FARC bondegeriljaen som kjemper for landarbeidernes jordrettigheter mot en korrupt og søkkrik overklasse. Likevel tar stadig flere opposisjonelle og venstre-radikale

avstand fra geriljaens kidnappinger og drap. At geriljaen beskytter koka-bønder og finansierer sitt virke med narkoskatter er heller ikke lett å fordøye for de som kjemper for fred og rettferdighet i Colombia.

FAKTA OM VOLD I COLOMBIA

■ Med 3000 politiske mord i året, topper Colombia statistikken over politiske mord på kloden. Av disse står paramilitære bak 84%, geriljaen 14% og hæren 2%.

■ Av 2000 årlige kidnappinger i verden, foregår 1000 i Colombia.

■ Omlag 1,5 millioner colombianere er internt fordrevet

■ Cirka 500 menneskerettsarbeidere og fagforeningsledere har forlatt landet i de siste årene.

Kilde: Cinep

og krutt

menneskerettsforkjempere og statsvitere, deriblant Diego Perez og Camillo Castellano:

– At Plan Colombia ble til bak folkets rygg, gjenspeiler forholdene i landet. Colombianere flest er ekskludert fra det politiske, sosiale og økonomiske livet. Det minste forsøk på opposisjon blir kvalt i fødselen. Bare i år er hundrevis av kritiske journalister, fagforeningsledere og venstreaktivister drept eller

forsvunnet. Et rom for folkelig påvirkning er derfor høyst påkrevet, understreker Diego og Castellano –

Colombias president Andres Pastrana. FOTO: SCANPIX/EPA/AFP

Bare i år er hundrevis av kritiske journalister, fagforeningsledere og venstreaktivister drept eller forsvunnet.

begge sentrale ledere i Paz Colombia.

Internasjonal fredskonferanse.

I oktober i år organiserte Paz Colombia en internasjonal konferanse i Costa Rica med representanter fra 126 nasjonale organisasjoner, regjeringen og ELN-geriljaen. I tillegg var en rekke internasjonale observatører til stede, deriblant FNs Jan Egeland, Arne Aasheim fra norsk UD og stedlig representant for Flyktningrådet i Bogota, Turid Legreid.

– Vi støtter Paz Colombia blant annet fordi mange av våre samarbeidspartnere er med i bevegelsen. Det konkrete resultatet fra Costa Rica er felleserklæringer om de viktigste temaene i fredsprosessen. For eksempel forslag om 100 dagers våpenhvile og omlegging av illegalt jordbruk, sier Legreid i Flyktningrådet – den eneste norske hjelpeorganisasjonen til stede i Colombia.

Etter hennes mening er dokumentet trolig viktigst som symbol på at sivilbefolkningen har fått en stemme i fredsprosessen.

FOTO: SCANPIX/EPA/AFP

Stemningen var høy under Clintons besøk i Colombia i august, der han også lanserte USAs bidrag til den omstridte planen Plan Colombia. FOTO: SCANPIX/EPA/AFP

– Kan velte fredsprosessen, sier Egeland

• **ÅSHILD ELIASSEN**
– Plan Colombia var ment som en nasjonal utviklingsplan. En slags Marshallhjelp på 7 milliarder dollar fra USA, Canada, Japan, Europa – og Colombia. Men planen oppfattes nå som «amerikansk militærhjelp». Og verken FN, EU eller Norge vil koples til militær bistand.

Det understreker visegeneralsekretær for FN i Colombia, Jan Egeland og føyer til at den omstridte Plan Colombia holdt på å velte fredsprosessen, fordi FARC-geriljaen var nær ved å trekke seg.

Farligere hjelpearbeid. – I de siste tre månedene har forhandlingene gått fra krise til krise. Nå er vi heldigvis i gang igjen, forteller Egeland. – Imidlertid trapper både geriljaene og de paramilitære opp aktiviteten. Rommet for hjelpearbeid er blitt mindre og farligere. Det bekymrer oss. FN satser nå på å få til en avtale som beskytter de sivile og om lag én million internt fordrevne samt skape trygge korridorer for humanitær virksomhet.

– Er kritikken mot FNs svake tilstedeværelse i Colombia berettiget?

– 14 -15 FN-organisasjoner er til stede, men bemanningen er for liten. Det må sees i sammenheng med at flere giverland mener Colombia er for rikt til å motta bistand.

– Vi tror ikke det skjer, men registrerer at både Venezuela, Ecuador, Peru og Panama frykter for at volden i Colombia skal spre seg, avslutter Egeland.

Tilrettelegger-gruppen. Sammen med Sveits, Cuba, Spania og Frankrike er Norge med på å tilrettelegge fredsforhandlingene mellom regjeringen og ELN-geriljaen. UD's spesialrådgiver for fred, forsoning og demokrati i Latin-Amerika, Arne Aasheim, er sentral i denne prosessen: – Siden FARC-geriljaen allerede har fått en egen sone, forhandler nå regjeringen og ELN, den nest største geriljaen, om en tidsbegrenset sone med et visst statlig nærvær, opplyser Aasheim og føyer til at heller ikke vennelandene vil ha etiketten «Plan Colombia» på sitt arbeid.

”

FN satser nå på å få til en avtale som beskytter de sivile og om lag én million internt fordrevne.

Jan Egeland, visegeneralsekretær i FN.

FOTO: SCANPIX

En av vennelandenes oppgaver er å føre samtaler med befolkningen i den påtenkte ELN-sonen. Hensikten er å få en idé om hva slags forventninger og bekymringer de har til å bo i et område der colombianske hæren trekker seg ut. Ifølge Aasheim står internasjonale observatører øverst på sivilbefolkningens ønskeliste.

Maktmisbruk? – FARC-geriljaen kritiseres for maktmisbruk, drap og begrensning av folks frihet i sin sone. Er det tilrådelig med en ny stat i staten?

– En del negative erfaringer med FARC-sonen gjør at spillereglene i ELN-sonen kommer til å være klarere definert, sier Aasheim som tror demilitariserte soner er et «must» for å få i gang forhandlinger. Borgerkrigen har som kjent vart i 48 år.

Åshild Eliassen er frilansjournalist. Hun besøkte nylig Colombia.

FAKTA OM PLAN COLOMBIA:

■ President Andrés Pastrana og amerikanske rådgivere står bak Plan Colombia som skulle være en nasjonal plan for utvikling og fred.

■ I juni i år vedtok Kongressen i USA å støtte planen med 1,3 milliarder dollar, hvorav 70 prosent skal gå til militært utstyr og opplæring av militært personell som skal bekjempe narkotika-produksjonen. Avgjørelsen ble tatt tross sterke protester fra demokrater i Kongressen.

■ Planen, som ble utferdiget høsten 1999, var stipulert til vel 7 milliarder dollar, hvorav Colombia skulle betale 3,5 milliarder dollar, USA, Japan og Europa resten. Hittil er kun USAs hjelpepakke på 1,3 milliarder dollar klar.

■ 25. oktober i år erklærte EU skriftlig at de fortsatt vil være med å finansiere fredsprosessen i Colombia på betingelse at hjelpen ikke assosieres med den amerikanske militærstøtten.

■ Også Norge og FN tar avstand fra den militære del av planen.

NORGES BISTAND TIL COLOMBIA

1997: 39,1 millioner kroner

1998: 48,1 millioner kroner

1999: 51 millioner kroner

2000: 60 millioner kroner (Av dette dekket Norge 20 prosent av kostnadene til Paz Colombia konferansen på Costa Rica i oktober. Det vil si 180.000 norske kroner.)

Årets bistand er første del av en tre-årig hjelpepakke på 180 millioner kroner.

FAKTA OM FREDSPROSESSEN

■ 7. januar 1999 fikk FARC geriljaen (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) en egen demilitarisert sone. Etter 48 års væpnet konflikt var det opptakten til de pågående fredsforhandlingene.

■ Regjeringen fører nå separate samtaler med FARC og ELN (Ejército de Liberation Nacional).

■ De paramilitære gruppene krever også en plass ved forhandlingsbordet, noe FARC har satt seg imot.

FARE FOR REGIONAL KONFLIKT:

■ Peru forsterker nå tross grensen til Colombia. Ecuador er i politisk og økonomisk krise, og Panama invaderes av narkotrafikken fra Colombia til USA.

■ Venezuelas president beskyldes for FARC-sympatier. USA, som får mest olje fra Venezuela, har ingen interesse av at konflikten sprer seg dit.

Motstandens ettermæle

AV GHASSAN KHATIB

MIDT-ØSTEN JERUSALEM (b-a): Den siste tidens konfrontasjoner kan hovedsakelig karakteriseres som en kamp mellom Israel og palestinerne. Selv om palestinerne ser ut til å stå mer samlet enn noensinne, har det vært interne stridigheter innen det palestinske samfunnet i løpet av den siste måneden. Palestinerne har ulike oppfatninger hva som hender og har kommet med forskjellige forslag til løsninger, alt avhengig av egne interesser og posisjoner.

Etableringen av det palestinske selvstyret, som er en følge av avtaler mellom PLO og Israel, har skapt en palestinsk politisk elite som er kompleks i struktur og sammensetning. Noen av medlemmene kommer opprinnelig fra det politiske miljøet, mens andre er hentet fra forretningsliv og økonomi. Andre igjen har markert seg via det palestinske sikkerhetsapparatet.

Da de palestinske lederne begynte på de endelige statusforhandlingene med Israel, var dette en avgjørende korsvei. Vi ble vitne til uenigheter i perspektiv, og deler av den palestinske eliten øvet press på den palestinske presidenten, Yasser Arafat. Han er den eneste som kan ta disse avgjørende beslutningene på toppnivå. For mange palestinske analytikere og for noen historiske ledere fra PLO, var presset som kom fra ulike hold foruroligende.

Denne motstanden handler i det vesentlige om en forskyvning i balansen, uansett hvor svak den måtte være, mellom israelerne og palestinerne. Den ser også ut til å virke inn på maktbalansen mellom ulike leirer i den palestinske eliten. Denne forskyvningen er uten tvil en fordel for personlighe-

Den nye intifadaen har to positive konsekvenser – Israel vil måtte ta den palestinske siden mer seriøst og palestinere i maktposisjoner vil være mer sensitive overfor folkeopinionen, skriver den palestinske kommentatoren Ghassan Khatib.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

kommentar

Motstandens ettermæle, når den kommer, vil gi grobunn til en ny virkelighet, både internt og eksternt.

tene og samfunnssektorene innen Fatah som har vært relativt uheldig stilt i de seks siste årene med palestinsk styre.

De høyeste nivåene i det palestinske lederskapet ser ut til å dra nytte av denne interne stridigheten. Motstanden har ført til at lederne har sluppet unna urettmessig press fra grupper som har liten forståelse for hva lederne kan eller ikke kan signere, spesielt dersom man tar den palestinske folkeopinionen og de arabiske og islamske dimensjonene i konflikten med i betraktning.

Mange palestinere oppfatter

også endringen i maktbalansen innen den politiske eliten som positiv. Det har blitt et samsvar mellom sammensetningen innad i eliten og den palestinske offentligheten når det gjelder avgjørende saker som er under debatt.

Motstandens ettermæle, når den kommer, vil gi grobunn til en ny virkelighet, både internt og eksternt. Israel vil ta den palestinske siden mer seriøst, noe som er en konstruktiv utvikling for fredsprosessen. Og palestinere som sitter i maktposisjoner, i det minste noen av dem, vil være mer sensitive overfor den palestinske folkeopinionen, særlig med tanke på

den siste tidens oppvisning i folkelig styrke og handlingskraft som har vist seg å være umulig å stoppe. Det er også konstruktivt fordi en av svakhetene ved fredsprosessen er at den har stort sett har skjovet den palestinske offentligheten bort fra sitt begrepsapparat, prosedyrer og resultater.

Ghassan Khatib er redaktør av Palestine Report, som utgis av det uavhengige Jerusalem Media and Communications Center (JMCC).

Tredje verden magasinet X

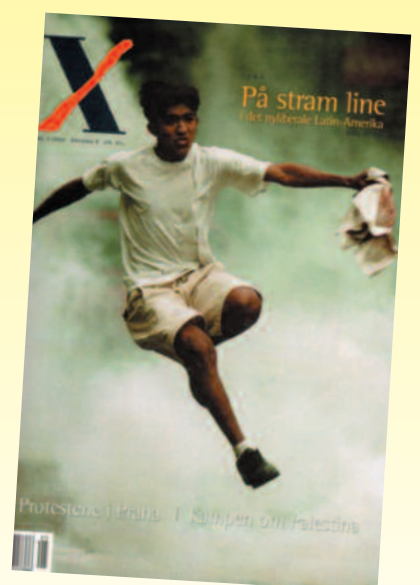
Jul, bursdag, morsdag, farsdag, eller bare på tide å gi en presang?

**Gi bort et X-abonnement;
En meningsfull gave som varer et helt år!**

For et kritisk og uavhengig blick på Norsk Sør-politikk og bistandsvirksomhet: Tredje verden magasinet X er Norges eneste redaksjonelt uavhengige Nord-Sør-tidsskrift. Vi bringer et annet bilde av Sør enn den krig- og katastrofeorienterte dagspressen, med vekt på solidaritet, Nord-Sør-politikk og miljø. X har bidragsytere både fra Sør og Nord, og utgis av Fellesrådet for Afrika, Latin-Amerikagruppene, Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond (SAIH) og Utviklingsfondet.

6 utgaver i året,
pris kr 195,-
(180,- for studenter
og trygdede)
X i utlandet:
Norden kr 220,-
Andre land kr 260,-

Bestill abonnement på:
<http://solidaritetshuset.org/x>
eller tlf.: 22 98 93 30

15 år og familieforsørger

AV NEWTON SIBANDA, ZAMBIA

Grace Banda er 15 år og hushjelp i Lusakas forstad Kabulonga. Hun får 20 dollar i måneden i lønn, og for denne lille summen må hun forsørge både seg selv, sin mor og foreldreløse søskenbarn. Tre av Graces voksne søstre er døde av aids, og det er deres barn Grace nå jobber for å forsørge.

Hun måtte slutte på skolen da hun var 14 for å ta en dårlig betalt huspost. Grace er en av mellom 600.000 og 800.000 zambiske barnearbeidere - i et land med rundt 10 millioner innbyggere. Selv om Zambia har underskrevet internasjonale konvensjoner mot barnarbeid, fortsetter barnarbeidet som før. Staten har ikke kapasitet til å håndheve noe forbud.

Grace blir utnyttet slik barn og unge blir det over hele verden. Barnearbeidere er føyelige, har lite kunnskap og utdanning, og blir sett på som spesielt godt egnet til en del typer arbeid. Og som mange andre barnearbeidere jobber Grace under ekstreme forhold, hun har lange arbeidsdager og lav lønn. Ofte får hun arbeidsbyrder og ansvar på linje med det voksne får.

Det er UNICEF som anslår antallet barnearbeidere i Zambia til å ligge mellom 600.000 og 800.000. Og ifølge den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) er en stadig større andel av barna på arbeidsmarkedet «i nød». I praksis vil det ofte si at de er foreldreløse på grunn av aids.

Zambiske barn har alltid deltatt i foreldrenes arbeid som en del av oppdragelse og sosialisering. Det er en del av kulturen, noe som kan gjøre det vanskelig å få øye på barnarbeid som utnytter barna. Men barna som tvinges ut i arbeidslivet blir stadig yngre.

Ifølge UNICEF tar 37 prosent av

Grace er en av mellom 600.000 og 800.000 zambiske barnearbeidere.

ILLUSTRASJONSFOTO: SØRVIS

alle husholdninger seg av foreldreløse barn, og hele syv prosent av husholdningene styres av barn, fordi begge foreldrene er døde og storfamilien ikke lenger kan ta seg av flere foreldreløse.

Det er forbudt å ansette barn under 15 år i Zambia, unntatt i bedrifter som kun drives av familien. Loven krever også at bedriftene skal føre egne statistikker over arbeidstakere under 16.

Vi har ratifisert konvensjoner mot barnarbeid, men å stoppe barnarbeidet har vist seg vanskelig. Dette handler om holdninger, og de må endres i hvert enkelt hjem, sa Lavu Mulimba i Zambias menneskerettighetskommisjon i

Millennium Forum i Lusaka. Han påpekte også at det skal ressurser til å integrere antibarnarbeidskonvensjonen i landets eget lovverk, fordi det krever at noen overvåker og håndhever forbudet.

- Dessuten krever det politisk vilje når budsjettene vedtas, og det krever at folk flest sier fra at nok er nok, påpekte han.

ILOs barnarbeidsprogramleder Annie Sampa-Kamwendo sier at det er vanskelig å utrydde barnarbeid i fattige land.

- Men noen former for barnarbeid er utilgjengelig. De fire mest skadelige formene for barnarbeid må bort, sier hun. De fire hun tenker på er prostitusjon, gruvedrift, husarbeid og barnarbeid på gata.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Newton Sibanda er journalist i Zambia Daily Mail. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

Barneprostitusjon er en form for utnyttning av barn som øker, fordi menn antar at sjansen for at barn har fått aids er mindre enn om de går til voksne prostituerte. Gatebarn er billig arbeidskraft som lett kan utnyttes, særlig av små enmannsbedrifter.

Et program mot barnarbeid er på trappene i Zambia, støttet av frivillige organisasjoner, arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner, kirken og statlige organer som arbeider med barn. I første fase av dette programmet skal 1400 barnearbeidere fra de fire verste sektorene tas ut av arbeid og gis skoleplasser.

Arbeidsminister Edith Nawakwi har erklært at hennes departement vil arbeide for redusere barnarbeidet gjennom fattigdomsbekjempelse, og at målgruppen spesielt er fattige kvinner.

Barnarbeid er et tema som har fått økt plass i det zambiske samfunnet, både gjennom media og gjennom statlige tiltak og kampanjer.

Vi har ratifisert konvensjoner mot barnarbeid, men dette handler om holdninger, og de må endres i hvert enkelt hjem.

Lavu Mulimba, Zambias menneskerettighetskommisjon.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Drukner norsk fredsinnnsats i Kosovo?

AV STEIN VILLUMSTAD,
KIRKENS NØDHJELP

AKSJEFOND

Regjeringen har sagt at «helhetlig fred» (Comprehensive peace) skal være flaggsak for Norge som medlem av FNs Sikkerhetsråd. Verdens statsledere har i tusenårsrus lovet et bedre FN, med større vilje og handlekraft i konfliktsituasjoner. Utenriksminister Jagland har tidligere i sommer gitt klar støtte til et styrket fredsmandat for FN: «Norge er sterkt forpliktet til å bidra til forhandlings- og fredsinnnsats.... Derfor støtter vi FNs og regionale organisasjoners freds- og forsoningsbestrebelse...» (FNs akademiske råds møte i Oslo 16-18.06).

Richard Holbrooke, USAs FN-ambassadør, spør på den annen side i Aftenposten 16. september hvorfor Norge bare har 70 personer på fredsoppdrag for FN rundt om i verden. Han peker på at det er altfor få nå som behovet er så stort mange steder. Han skiller da klart mellom FN-oppdrag og den NATO-ledede Kosovo-operasjonen. I diplomatkreter er det en undring over den norske vegringen mot å delta i FN-operasjoner.

Jeg deler denne undringen, samtidig som jeg framfor noe mener vi må styrke det vi allerede er gode på: Den «norske modellen» hvor fredsbevaring skjer i kombinasjon med fredsarbeid på flere nivåer, støttet av humanitær og langsiktig bistand.

Norge har i løpet av det siste tiåret inntatt en aktiv rolle i fredsskapende arbeid. På den bakgrunn vil Norges inntreden i Sikkerhetsrådet møtes med spesielt stor forventning. Fredsmeklerrollen krever uavhengighet og moralsk integritet for å være troverdig. Samtidig bygger Norges egen sikkerhetspolitikk i stor grad på allianser med langt mektigere land, spesielt gjennom NATO og det nære forholdet til og avhengigheten av USA. I vitale spørsmål kan ofte lojaliteten til disse alliansene bli et hinder for en uavhengig politikk. Norge utfordres til en vanskelig diplomatisk balanse.

Bærekraftig fred og forsoning mellom folkegrupper, nasjoner eller regioner kan ikke oppnås ved å dekke over urett. Det er nødvendig først og fremst å søke sannhet og rettferdighet også i den internasjonale politikken. Alle verdens nasjoner, ikke minst de små, er i lengden tjent med at disse verdier holdes i hevd. Norges stemme i Sikkerhetsrådet må derfor være en modig stemme, en stemme for fred gjennom sannhet og rettferdighet.

Aktiv og høyt kvalifisert deltakelse med observatører og fredsbevarende styrker har vært et viktig norsk bidrag i fredsprosesser. Regjeringen må bevisst videreutvikle dette bidraget. Når Norge tar over KFOR-ledelsen i Kosovo, blir vi stilt overfor enorme oppgaver, men Kosovo må ikke overskygge de andre konfliktområdene hvor Norge allerede er sterkt engasjert.

Jeg er bekymret over at uklare signaler fra regjeringen truer en helhetlig norsk fredsinnnsats i områder vi kan spille viktige roller. Forsvarsledelsen gikk for eksempel i sommer ut med et ønske om tilbakeføring av norske FN-observatører fra Sierra Leone. Tidligere statssekretær Jan Egeland sier til Aftenposten 28. august: «Det er som å ta det siste hjulet fra folkevognen Sierra Leone for å sette enda mer inn i Rolls Royce'n i Kosovo». Jeg mener

Dersom fredsbevarende innsats skal begrenses geografisk, bør Afrika prioriteres, mener artikkelforfatteren. Bildet er fra Sierra Leone, der flyktninger passerer en jordansk FN-soldat.

FOTO:SCANPIX/AP

kronikk

regjeringen må beholde deltakelsen i Sierra Leone, gå inn for å delta i den fredsbevarende operasjonen i grenseområdene mellom Etiopia og Eritrea, og samtidig vurdere andre engasjementer der opplagte behov oppstår.

I tillegg til NATO-operasjonen i Kosovo er det i dag FN-operasjoner i Øst-Timor, Sierra Leone, Kongo, Eritrea og Sør-Libanon. Dersom fredsbevarende innsats skal begrenses geografisk, bør Afrika prioriteres. I Afrika er det konflikter som fører til flere ofre og større flyktningsstrømmer enn de vi ser på Balkan. Konflikten mellom Etiopia og Eritrea, borgerkrigene i Kongo, Sudan, Sierra Leone og Angola er eksempler. I de fleste av disse konfliktene pågår fredssamtaler på ett eller annet plan, og fredsbevarende styrker og observatører er viktige i forbindelse med våpenhviler og videre fredsprosesser.

Kontaktene og båndene mellom en rekke afrikanske land og Norge er historiske og sterke. I mange år har Norges største og tyngste bistand og humanitære innsats vært i denne verdensdelen, og norske humanitære organisasjoner har arbeidet og arbeider fortsatt i flere konfliktområder. Sivile bidrag i fredsprosesser er betydelige i flere land. Derfor vil det være naturlig at Norge også bidrar innenfor FNs fredsbevarende operasjoner i Afrika.

Det er vanskelig for Norge å være pådriver i fredsprosesser som inkluderer fredsbevarende styrker dersom vi i utgangspunktet signaliserer at vi avstår fra å bidra til disse. Selv om norske bidrag i form av antall soldater eller kroner er beskjedne, er signaleffekten av å bidra viktig for å utløse ressurser og energi fra andre land. Norges rolle kan nettopp være å samle støtte rundt konstruktive tiltak blant «likesinnede land».

Jagland må ikke, i sin iver etter å styrke FN, glemme at Norge har en unik modell – «den norske modellen» – der hemmeligheten er samspill mellom statlige og interstatlige institusjoner og viktige representanter for det sivile samfunn.

I de konfliktene Norge har vært aktiv, har kjennetegnet vært samspill mellom norske myndigheter, norske frivillige organisasjoner og praktisk rettet forskning slik som i Midtøsten, Guatemala, Mali, Colombia, Sudan og Etiopia/Eritrea. Terje Rød Larsens rolle som FAFO-forsker i Midtøsten og Petter Skauens rolle som Kirkens Nødhjelps representant i Guatemala kjennetegner folk flest.

Hvorfor er den norske modellen spesielt interessant? Norge er ikke alene om å være sterkt engasjert i fredsprosesser. USA har en finger i svært mange av dem. De har makten til å tvinge partene til forhandlingsbordet. Statsmakten blir stilt overfor både gulrot og pisk av en størrelsesorden som ikke Norge kan stille opp med.

«Som et lite land med en begrenset utenrikstjeneste, har Norge med sine globale ambisjoner som fredsskaper måttet bruke frivillige organisasjoner som en viktig forlengelse av sitt diplomati», skriver den velrenomerte avisen Christian Science Monitor 31. mai der journalisten forsøkte å finne ut hva som er så spesielt med den norske fredsinnnsatsen.

De fleste som studerer «den norske modellen» peker på helhetlig arbeid som styrken i den norske strategien: Kombinasjon av freds- og forsoningsarbeid på flere plan og med ulike aktører, fredsbevarende engasjement, humanitær innsats og langsiktig bistand.

Satters sikkerhet har tradisjonelt vært i fokus for internasjonal politikk. Den norske modellen kan støtte utviklingen av en spennende tilnærming som er i ferd med å vokse internasjonalt: Menneskelig sikkerhet. I de fleste konfliktene i verden i dag står ikke stater mot hverandre i velorganiserte hærer, men er snarere ganske skitne internkonflikter der skillelinjene mellom sivile og militære viskes ut. Det er håndvåpen som tar flest liv, og flere sivile enn bevæpnede drepes. Menneskelig sikkerhet trer fram som et naturlig konsept. Det starter med individet, fortsetter med sikkerhet i lokalsamfunnet og ender opp med nasjonal og regional sikkerhet. Samspillet mellom myndigheter og det sivile samfunn i å forebygge og håndtere konflikter trer fram som stadig viktigere. Der-

for er den norske modellen svært interessant i et framtidig konflikt-håndteringsperspektiv. Den norske pådriverrollen i å begrense og kontrollere håndvåpen passer inn i dette framtidsrettede mønstret.

En fredsavtale kan inngås mellom nasjoner eller grupper i konflikt. Dersom ikke freden er ønsket og fremmet av viktige grupper i det sivile samfunn, vil den ikke ha rot og vil ikke vokse seg til en varig og dynamisk fred. Derfor er samspillet mellom det politiske nivået, lederne i det sivile samfunnet og grasrotbevegelsene så viktig. Lederne i det sivile samfunn er nøkkelen. De har legitimitet på grasrota, og har innflytelse i den politiske eliten. Religiøse ledere, ledende akademikere, fagforeningsledere, ledere av kvinnegrupper, kulturinstitusjoner, idrettsbevegelser, osv. er eksempler på grupper som må engasjeres for å styrke en fred.

Kirkens Nødhjelps fredsengasjement har i de fleste tilfeller skjedd i nært samarbeid med, men har allikevel vært adskilt fra regjeringens. Det tette samarbeidet mellom norske aktører har gjort en brobyggerrolle mulig. Motsetningene mellom myndigheter og det sivile samfunn er ofte svært uttalt i land der Norge er dypt engasjert. En varig fred er avhengig av en grunnleggende tillit mellom de styrende og de som blir styrt. Å bidra til respekt for menneskerettigheter og å gi folk mulighet til medvirkning er stikkord for å bygge en slik tillit. Den norske modellen kan bidra til å bygge denne tilliten.

Etiopia, Eritrea og Sierra Leone er prioriterte land for Norges fredsinnnsats i Afrika. Norske forsøk på å bidra til fred i disse landene har ikke begrenset seg til engasjement i det sivile samfunn. Den norske regjeringen har bidratt på ulike måter. Derfor var det naturlig og riktig at norske observatører ble sendt til Sierra Leone. Derfor er det også naturlig at Norge tilbyr observatører og fredsbevarende styrker til grenseområdene mellom Etiopia og Eritrea. En norsk helhetstilknytning rundt freds- og forsoningsarbeid vil naturlig inkludere fredsbevarende komponenter. I tråd med en helhetlig «norsk modell» bør regjeringen fortsette å støtte viktige aktører i det sivile samfunn, ha nære inngrep med politisk nivå, og tilby personell og systemer med høy kvalitet til fredsbevarende oppdrag.

Det internasjonale samfunn må bruke muskler for å håndtere dagens konflikter. Det viser seg imidlertid at det er et stort behov for en utfyllende rolle som bygger på tillit mer enn muskler. Den norske modellen representerer en slik merverdi som Regjeringen må styrke og utvikle videre. Det vil i sin tur styrke FNs handlekraft i konflikter, og det vil bygge på fortrinn Norge allerede har. På denne måten kan også et sete i Sikkerhetsrådet gi konkret mening.

Stein Villumstad er assisterende generalsekretær i Kirkens Nødhjelp, med spesielt ansvar for organisasjonens engasjement i menneskerettigheter, fred og forsoning. Han har personlig erfaring fra fredsprosesser i Sierra Leone, Etiopia – Eritrea og Sudan.

Besværlige selvfølgeligheter

AV TOVE STRAND, NORAD

- Utgangspunktet for bistanden skal være situasjonen i samarbeidslandene, ikke våre egne virkemidler.
- Helhetlig tilnærming.
- Vi skal ta hensyn til hva andre holder på med, og bidra til inntekter istedenfor utgifter.
- Velmente enkeltprosjekter vi syns de trenger, skal erstattes med større programmer landet selv prioriterer.

NORAD 2000

Disse fire punktene oppsummerer viktige veivalg i NORADs arbeid med konkretisering av ny strategi. Det er relativt enkle konklusjoner, men langtfra lettvinne. En halvannet år lang strategiprosess, etterfulgt av ett år med gruppearbeid og omorganisering har gitt oss den nødvendige struktur og verktøykasse for å kunne jobbe på en ny måte

Vi må hele tida endre oss, for verden omkring oss er i endring, vi får stadig ny kunnskap, vi lærer av egne erfaringer og vi lærer av andres. I fjor utviklet vi en ny strategi med kunnskap og erfaring som plattform og med erkjennelsen av at det går dårlig med mange av de landene vi samarbeider med. Vi konkluderte med at det er behov for en annen og mye mer helhetlig tilnærming enn det vi har hatt så langt.

En evaluering av støtten gjennom frivillige organisasjoner i Nicaragua var virkelig en støtte til en slik ny tilnærming. De aller fleste prosjektene var vellykkete. Ga gode resultater.

Likevel gikk det utforbakke med landet. Økonomien var ute av styring. Stadig færre fattige fikk en bedre hverdag. Vi var nødt til å spørre, både oss selv og andre som jobber med dette: Hvordan kan det ha seg at det meste blir verre når alt vi støtter går så bra?

Her er noen viktige årsaker: Det er altfor mange givere som ikke klarer å samordne seg. Altfor mange enkeltprosjekter uten sammenheng med helheten. Altfor stor vekt på offentlige utgifter. Altfor mange frivillige organisasjoner, som kan alt om hvordan de kan få penger ut av gi-

Vi må passe oss for investeringer som betyr økte offentlige utgifter i land som mest av alt trenger offentlige og private inntekter.

Tove Strand, direktør i NORAD.

På www.norad.no finner du informasjon om hvordan NORAD blir organisert fra nyttår. Rapportene «Landtilnærming», «Verdiskaping og ressursmobilisering», «Landfokus» og «Fra prosjekt til programtilnærming» blir lagt ut på nettet så snart de er sluttbehandlet i etaten.

verne, men egentlig ikke representerer andre enn seg selv. Altfor lite fokus på inntekter og verdiskaping. Det var noen av svarene vi fikk.

Vi begynte altså der det var enklest å gjøre noe. Med oss selv. Nå er vi i ferd med å få på plass en organisasjon som setter oss bedre i stand til å se de virkemidlene vi rår over i sammenheng med virkeligheten i samarbeidslandene. Vi erkjenner at vi kan gjøre lite alene. Vi må få andre med oss: Partnerne i samarbeidslandene. Andre givere. Norske fagmiljøer. Mange tenker i samme baner som oss, så dette skal vi klare. Metodene er enkle, men jobben blir vanskelig.

Er det så en reise i selvfølgeligheter vi har dratt medarbeiderne i NORAD med på?

For det høres enkelt ut: Vi skal ta utgangspunkt i situasjonen i de landene vi samarbeider med. Selvfølgelig, men ikke enkelt. For det første er det ikke enkelt å være sikker på hva myndighetene, befolkningen, næringslivet og krefter i det sivile samfunnet selv prioriterer. Hva de selv egentlig har tro på. Ulike krefter har ulike analyser og trekker i ulike retninger. Vi må bruke mer krefter på å sette oss inn i hvilke prioriteringer som har tilstrekkelig nasjonalt eierskap til å skape reell utvikling.

Dessuten: Er prioriteringene i de planene vi får presentert for finansiering liv laga? Vi kan ikke lenger bare bruke penger på investeringer som betyr økte offentlige utgifter i land som mest av alt trenger offentlige og private inntekter. Står vi i fare for å gi støtte til noe som senere vil føre til miljøkatastrofe - ihvertfall sett med norske øyne? Er det tatt tilstrekkelig hensyn til menneskerettighetene? Til likestilling? Det er mye som skal undersøkes før vi kan gi norsk støtte.

I de fleste landene vi samarbeider med er myndighetene enten godt i gang med eller har laget en strategi for hvordan fattigdommen skal reduseres. Dette vil gjøre jobben med å analysere det nasjonale eierskapet enklere.

Den virkeligheten vi beveger oss i og ønsker å påvirke, endrer seg. I det sørlige Afrika er mellom 20 og 30 prosent av befolkningen smittet

av HIV. Alle har minst ett familie-medlem eller kjenner noen som har AIDS. 11 millioner afrikanske barn har hittil blitt foreldreløse på grunn av epidemien. Helsevesen, skoler og næringsliv tappes for fagfolk.

AIDS har i løpet av de siste ti årene vokst seg fra et alvorlig helseproblem til en utviklingskatastrofe i Afrika. Gårdsdagens løsninger har ikke en sjanse. Derfor har hensyn til AIDS problematikken blitt obligatorisk i alle våre vurderinger om støtte.

Vi er heller ikke de eneste utlendingsene som ønsker å bistå. Overalt hvor vi jobber, er det et vell av organisasjoner, «NORAD-er» fra de fleste rike land, FN, Verdensbanken og andre utviklingsbanker. Alle har mye de ønsker å få gjort og mange penger de skal bruke. Og alle ønsker vi å samarbeide med stort sett de samme partnerne: Myndighetene, de beste entreprenørene i privat sektor og de mest progressive kreftene i det sivile samfunnet.

Altfor ofte har vi givere våre helt særegne måter å kreve at de som får pengene skal rapportere på. Alle er enige om at mottakerne har bedre ting å bruke kreftene sine på enn å finne ut av et utall forskjellige rapporteringssystemer. Selvfølgelig er vi enige om det. Og vi har vært det lenge. Men det er ikke enkelt å gjøre noe med det. Vi er i gang, som for eksempel i Malawi, der Sida kjører sin støtte gjennom det norske systemet. Eller i Uganda og Mosambik, der vi har tett samarbeid med danskene når det gjelder factfinding. Vi må bli mye flinkere til å finne slike løsninger.

Når kan vi så forvente resultatene? Noe av det vi sier til oss selv oftere og oftere, er at vi må være realistiske når det gjelder vår egen rolle og betydning. Mye av det vi holder på med, må ses i et perspektiv på kanskje tretti år. Men det er ikke lett å holde på dette perspektivet. Kravene om raske resultater er sterke. Fordi det vi jobber med er så viktig, og betyr være eller ikke være for så mange enkeltmennesker. Å tenke langsiktig og holde hodet kaldt blir viktig både for oss, våre samarbeidspartnere og de som setter rammen for arbeidet vårt.

Tove Strand er direktør i NORAD.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Hva står GAVI for?
3. Hva er WWB?
4. Hva menes med multi-bi?
5. Hvor er Blantyre?
6. Det planlagte vel 1000 km lange oljerøret skal lede oljen fra et afrikansk land til en havn i et annet. Hvilke to land dreier det seg om?
7. For hvor lang periode skal Norge sitte i FNs sikkerhetsråd?
8. Hvilke fem land er faste medlemmer av FNs sikkerhetsråd, og hvorfor akkurat de?
9. Hva heter den nyvalgte presidenten i Elfenbenskysten?
10. Når ble Nobels fredspris delt ut første gang?
11. Hva arbeider den Norske Helsingforskomiteen spesielt med?
12. Hva er haiku?
13. Hva heter den sør-koreanske bilfabrikanten som nylig ble erklært konkurs?
14. Hvor skal VM i fotball arrangeres i 2002?
15. Hva heter hovedstaden i Niger?
16. Hva er Max Havelaar?
17. Hva er UNOPS?
18. Hvem skal lede kommisjonen som skal kartlegge årsakene til volden mellom palestinerne og israelerne?
19. Hvilke land er med i Schengen-avtalen?
20. Hvor ligger «Bollywood»??

Svarene finner du på side 23.

Spørrekonkurransen er laget av **Tone Linn Sørensen.**

notiser

«Konvolutt»-journalistikk

JAKARTA (IPS): Under tidligere president Suharto utviklet det seg en bestikkelseskultur i indonesiske medier. Nå prøver en allianse av uavhengige journalister å få slutt på det som er kjent som «konvolutt-journalistikk». Men det viser seg å være en vanskelig oppgave.

- Konvolutt-journalistikk er blitt en del av vår kultur. Det blir ikke sett på som bestikkelse av mediene, men som en vanlig måte å opprettholde et godt forhold til pressen på, mener redaktør Herman Hakim i The Indonesian Observer.- Systemet er for mektig. Vi bare lukker øynene og snakker ikke om det, sier

Hakim, som har jobbet i mediebransjen i nærmere 24 år.

Ryddegutt med superlønn

KENYA: Richard Leakey, den verdenskjente paleontologen som i fjor ble rekruttert fra Verdensbanken for å redde Kenya fra konkurs og rydde opp i korrupsjonen, er ikke blitt fattig på jobben. Nylig ble det kjent at lønna til Leakey og hans seks mann sterke «drømmelag» er mer enn 50 ganger grunnlønna i embedsverket. Leakey selv skal toppe statistikken med nærmere 300 000 kroner i måneden.

Utnevnelsen av Leakey til øverste sjef for det kenyanske embedsverket ble

hilst med forbløffelse, på grunn av hans mildtest talt dårlige forhold til president Daniel arap Moi. Under valget i 1997 karakteriserte Moi Leakey blant annet som «anti-Krist».

Oljefond mot fattigdom

SV går inn for å sette av fem milliarder kroner fra oljefondet til et eget fond for investeringer i de fattigste landene. - Det bør være et tankekors at vi tjener godt på høy oljepris, mens de fattigste landene blir hardest rammet, sier SVs nestleder Øystein Djupedal til A-pressens Osloredaksjon (APOR). SV vil fremme forslaget når statsbudsjettet for neste år skal behandles.

Neste

bistandsaktuelt

utkommer ca. 15. des.

Afghanistankomiteen i Norge (AiN) er en profesjonell solidaritets- og bistandsorganisasjon som har jobbet i Afghanistan i 20 år. AiN har sitt hovedkontor i Pakistan, 3 regional-kontorer i Afghanistan og et sekretariat i Oslo.

AiN søker to personer til følgende stillinger for en kontraktperiode på 2 år:

Programkoordinator for Kabul/Ghazni, Afghanistan Programkoordinator for Badakhshan, Afghanistan

Stillingene innebærer ansvar for organisasjonens prosjektarbeid innen helse, utdanning, miljø og rekonstruksjon / gjenoppbygging, samt nødhjelp. Erfaring fra ledelse, økonomistyring og arbeid i utviklingsland blir vektlagt. Søkere bør være forberedt på å arbeide i en ustabil region og i områder som er vanskelig tilgjengelig.

For nærmere informasjon, kontakt Afghanistankomiteen i Norge ved Ulrik A. Motzfeldt.

Afghanistankomiteen i Norge, Osterhausgt. 27, 0183 Oslo.

Telefon: 22 98 93 15, Telefax: 22 98 93 01.

Email: afghanistankomiteen@c2i.net

Søknad med CV sendes før **4. desember 2000.**

Årets boligutbygger i Sør-Afrika

SØR-AFRIKA

Det sørafrikanske boligbyggelaget Cope fikk 25. september i år prisen «Årets boligutbygger» i Sør-Afrika.

- Vi er stolte og glade over at vår samarbeidspartner i Sør-Afrika har fått denne prisen. Æresprisen er et tegn på at den kooperative boligmodellen kan gjøre nytte for seg i bistandsarbeid, sier administrerende direktør i Norske Boligbyggelags Landsforbund Per Eggum Mauseth.

Juryen skriver i sin begrunnelse for å velge Cope som prisvinner at boligbyggelaget er en pioner i utviklingen av samvirkeboliger i Sør-Afrika. «Gjennom dette arbeidet har man bidratt til en betydelig fornyelse av indre by i Johannesburg. Borettslag som boform gir beboerne rettigheter i kraft av eierskap til egen bolig. Demokratiseringsprosessen styrkes også av at borettslagsformen skaper samhold og organisasjon på lokalplanet.», heter det videre i begrunnelsen.

Prosjektet har som mål å utvikle et boligsamvirke i Sør-Afrika gjennom å bygge opp et levedyktig boligbyggelag og flere borettslag i Johannesburg. NORAD finansierer prosjektet som har en totalramme på 16 mill. kroner over en fireårsperiode.

Den lokale samarbeidspartneren er Cope Housing Association. Samarbeidet startet i 1997, men det gikk ikke så fort til å begynne med. Det var vanskelig å oppnå finansieringsavtaler for nye boliger, så de første to årene ble bare tre gamle bygårder med til sammen 124 boliger utbedret og omdannet til borettslag. I 1999

lyktes det å få i stand avtaler om lån fra det statlige Social Housing Institutions' Development Fund, og deretter har det gått raskere. I løpet av år 2000 har Cope fullført to borettslag med til sammen 404 nye boliger, og har også omdannet tre andre gamle leiegårder med til sammen 165 boliger til borettslag. Cope har dessuten under oppføring et borettslag med 120

boliger, og er i ferd med å bygge om en kontorbygning til 54 boliger. Oppføring av to nye borettslag med tilsammen rundt 260 boliger vil bli satt igang på nyåret, så ved utgangen av 2001 vil Cope trolig ha rundt 1100 boliger under forvaltning.

Utfordringene ligger hovedsakelig i de ytre rammebetingelsene - som tilgang

Boligsamvirke er i ferd med å bli en viktig norsk «eksportartikkel» overfor Sør-Afrika. Bildet er fra Newton i Johannesburg. FOTO: ROAR WIK

NORAD informerer

på rimelige tomter og finansieringsordninger.

- Vi har planer om å ha noe over 3000 boliger under forvaltning i løpet av 2005. Om det lykkes, vil vi forhåpentlig da være «sustainable», uten mer hjelp utenfra, sier Shimi Maimela som er øverste leder i Cope i Johannesburg.

- Hva slags boliger er det Cope bygger, og hva koster det å bo der?

- For det meste er det tre-roms boliger mellom 45-50 kvadratmeter - for rundt 1200 kr måneden, og med et innskudd på ca 3500 kr. Fordi omlag 30 prosent av kostnadene blir dekket av statlig støtte, er det et vilkår at husstandene som flytter inn har en årsinntekt som er mindre enn 60.000 kr.

- Da NBBL gjorde avtale med Cope, var det antatt at dersom boligkooperasjonen får fotfeste i Johannesburg, så kommer det etter hvert til å bli boligbyggelag også i andre byer - vet du noe om hvordan det går med det?

- Det lille jeg vet om dette er at det er opprettet et boligbyggelag i East London, og at SHIDF - som nå har satt seg som mål å få i stand boligbyggelag i fem andre byer - har søkt NBBL/NORAD om støtte i form av rådgivere fra Norge, sier Maimela.

Ytterligere informasjon:

NORADs avdeling for sivil samfunn:
tlf. 22 24 20 30

Norske Boligbyggelags Landsforbund (NBBL): tlf. 22 40 38 50

er etablert med kontorer i 18 land. Kontoret i Norge ble startet i 1996.

Leger Uten Grenser (MSF) er verdens største frittstående medisinske hjelpeorganisasjon. Hvert år reiser omlag 2.500 frivillige ut for å jobbe på prosjekter i mer enn 80 land i samarbeid med 15.000 lokalt ansatte. Leger Uten Grenser (MSF)

Daglig leder Leger Uten Grenser (MSF) Norge

Leger Uten Grenser Norge er den yngste seksjonen i Leger Uten Grenser (MSF) internasjonalt. Kontoret i Norge er involvert i innsamling fra private givere og institusjoner, lobbying, rekruttering og informasjonsarbeid.

Kontoret består av fem fast ansatte: Daglig leder og fire ansatte er ansvarlige for henholdsvis innsamling, informasjon, rekruttering og administrasjon/økonomi. Målet til Leger Uten Grenser Norge er å være en aktiv del av Leger Uten Grenser (MSF) internasjonalt og en organisasjon med sterke røtter i det norske samfunn. Til å lede denne prosessen, trenger Leger Uten Grenser Norge nå en ny daglig leder. Stillingen har base i Oslo, men hyppig reisevirksomhet i Europa må påregnes, særlig i Skandinavia og til Brussel.

Ansvarsområder:

- ▶ Å utvikle årsplan og - etter godkjenning fra styret - implementere denne.
- ▶ Å samarbeide tett med et aktivt styre.
- ▶ Å lede og motivere de ansatte på kontoret.
- ▶ Å være nettverksbygger inn i det norske samfunnet.
- ▶ Å være hovedkontakt med Utenriksdepartementet når det gjelder lobbying og søknader om midler til Leger Uten Grenser sine prosjekter.
- ▶ Å være hovedkontakt med de operasjonelle sentrene til Leger Uten Grenser (MSF) i Europa.

Krav til søkeren:

- ▶ Minst to års erfaring innen humanitært arbeid, hvorav minst ett år i en lederstilling.
- ▶ Sterk interesse i internasjonale og humanitære spørsmål og utviklingen av organisasjonen Leger Uten Grenser (MSF) i det norske samfunnet.
- ▶ Språk: Norsk og engelsk. Fransk en fordel.
- ▶ Gode kommunikasjonssevner, strukturert og inspirerende

Betingelser:

- ▶ Start mars 2001
- ▶ Lønn etter lønnskala i Leger Uten Grenser (MSF) Norge

Spørsmål kan rettes til Eli Schøyen, tlf. 23 31 66 02, eller e-post eli@leger-uten-grenser.no

Skriftlig søknad sendes til Leger Uten Grenser, Rådhusgt. 30A, 0151 OSLO, eller på epost.

Søknadsfrist: 22. november 2000.

FLYKTNINGERÅDET

Flyktningerådet er en privat, frivillig og humanitær organisasjon som har spesialisert seg på å yte nødhjelp og beskyttelse til flyktninger og internt fordrevne. Organisasjonen har rundt 55 ansatte ved hovedkontoret i Oslo, og ca. 500 medarbeidere ved prosjekter i Afrika, Asia, Latin-Amerika og Europa. En svært viktig ressurs er beredskapsstyrkene på om lag 600 kvinner og menn som kan rykke ut med hjelp i flyktningkatastrofer på 72 timers varsel.

Til sentrale oppgaver i Flyktningerådet søkes

BEREDSKAPSSJEF

til hovedkontoret i Oslo

Flyktningerådet søker en person til å forberede og lede vårt beredskapsarbeid.

Arbeidsoppgaver knyttet til stillingen er:

- Overvåke potensielle nye konflikter
- Videreutvikle konsepter for rask utrykning i nødhjelpssammenheng
- Forberede og lede nødhjelpsoperasjoner i felt eller fra hovedkontoret
- Utvide vår kontakt med donorer
- Videreutvikle kontakten med sentrale nasjonale og internasjonale nettverk og organisasjoner med vekt på FN systemet samt representere Flyktningerådet i relevante fora

Kvalifikasjoner og erfaring:

- Universitet/høyskole
- Relevant ledererfaring, helst av internasjonale operasjoner gjerne fra humanitær virksomhet
- Meget gode engelskkunnskaper skriftlig og muntlig og gjerne noe kjennskap til fransk
- Gode datakunnskaper

Personlige egenskaper:

- Stor arbeidskapasitet
- Evne til å arbeide strukturert og målrettet i perioder med stort press
- Interesse for internasjonal politikk og økonomi
- God til å utvikle relasjoner på høyt nivå både nasjonalt og internasjonalt
- God muntlig og skriftlig fremstillingsevne

Stillingen er tilknyttet generalsekretærens stab. Beredskapssjefen rapporterer direkte til generalsekretær og inngår i Flyktningerådets ledergruppe. Utstrakt reisevirksomhet må påregnes, også på kort varsel.

Lønn iht. Flyktningerådets lønnsregulativ, p.t. lønnstrinn 55 i Statens regulativ.

For ytterligere opplysninger kan Generalsekretær Steinar Sørli (e-mail steinar.sorlie@nrc.no) eller personalsjef Hanne Hansen kontaktes på telefon 23 10 98 00. Alle henvendelser vil bli behandlet konfidensielt.

Søknadsfrist: 27. november 2000

Merk søknaden: 10/00S

Kortfattet søknad vedlagt CV sendes:

Flyktningerådet, Postboks 6758, St. Olavs plass, 0130 Oslo

For øvrig informasjon om Flyktningerådet, se våre nettsider: <http://www.nrc.no>

nytt om navn?

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 98 95.

Trine Strøm Larsen (26) er ansatt som administrasjonssekretær i det nye norske Fredskorpset. Hun har en Cand.

Mag. grad innen fagområdene psykologi, sosialantropologi og religionshistorie. Strøm Larsen har tidligere tilbrakt et år som programkoordinator for Stiftelsen Global Alliance i

Ghana, Vest Afrika, samt ved deres hovedkontor i Oslo.

Stefan Midteide (32) er ansatt som programansvarlig i det nye norske Fredskorpset. Han har hovedfag i sam-

funnsgeografi og en Master-grad i utviklingsstudier fra London School of Economics. Midteide kommer fra stillingen som fagkoordinator i Forum for Utvikling og Miljø.

Helge Espe (48) er ansatt som administrasjonssjef i det nye norske Fredskorpset. Han har hovedfag i sosiologi,

har arbeidet som byplanlegger og vært Redd Barnas stedlige representant i Etiopia i 11 år. Espe kommer fra stillingen som administrasjonssjef i Redd Barna i Oslo.

Veslemøy Lothe Salvesen (25) er ansatt som informasjonsansvarlig i det nye norske Fredskorpset. Hun har en Cand.

Mag. grad innen fagområdene medievitenskap, sosialøkonomi og sosialantropologi. Lothe Salvesen har bakgrunn som journalist i NRK nyheter og universitetsstudier i Ghana,

Vest Afrika.

Katja Christina Nordgaard, rådgiver, er utnevnt til ministerråd og beordret til tjeneste ved ambassaden i Pretoria, med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Ragne Birte Lund, ambassadør i Bangkok, ble den 29. september i tillegg utnevnt til ambassadør i Phnom Penh, Kambodsja og den 3. november til ambassadør i Yangon, Burma.

Dag Haakon Mork Ulnes, ambassadør i Caracas, Venezuela, er den 29. sep-

tember i tillegg utnevnt til ambassadør Paramaribo (i Surinam) og Georgetown (Guyana).

Stein Sundstøl Eriksen, NUPI-forsker, disputerer 10. november med sin doktoravhandling i statsvitenskap «Close Links and Blurred Boundaries. Council and Community in a Tanzanian and a Zimbabwean District».

Odd Bjørn Solberg er ansatt som informasjonskonsulent i FN-sambandets Vestlandsavdeling. Han har tidligere vært redaktør, foreleser og lærer.

Helge Brochmann er ansatt som avdelingsleder ved FN-sambandets Østlandsavdeling. Han kommer fra Flyktingerådet og har tidligere vært i UNICEF-komiteen og i FN-sambandets skoleavdeling. Han etterfølger Kjetil Hillestad som begynner som rådgiver i Statens Informasjonstjeneste.

Anne Ragnhild Breiby er ansatt som informasjonskonsulent i FN-sambandets Østlandsavdeling. Hun er historiker, og har vært leder av SAIH. Hun etterfølger Anita Helland, som går tilbake til oppdrag for Forsvarets Overkommando.

Petter Myhren er ny administrasjonssjef i Redd Barna fra 1. desember (2000). Han er for tiden spesialrådgiver i Redd Barna etter 5 år som stedlig representant for Redd Barna i det Sørøstlige Afrika med base i Harare (Zimbabwe).

Morten Eriksen begynte i august som ny daglig leder for ForUM for utvikling og miljø. Eriksen kommer fra stilling som rådgiver hos Geelmuyden-Kiese as, og har tidligere vært informasjonssjef i Kirkens Bymisjon. Eriksen ledet i 1996 TV-aksjonen for miljø og utvikling, «Miljø for livet».

Erlend Skårmoen er ny leder av Redd Barna ungdom – PRESS. Han har tidligere vært med i Trondheim PRESS. Der har han jobbet med prosjekter ved asylmottak. Ellers har han drevet en del med teater, og jobbet med barn og ungdom.

Torunn Seberg er ansatt i Redd Barna ungdom – PRESS. Hun kommer fra Oslo og har vært OsloPRESSer en lang stund. Ved siden av verv og studier, jobber hun i barnehage.

Camilla Solheim, frilansjournalist, har avsluttet sitt vikariat i Bistandsaktuelt og arbeider for tida i Dagsavisens utenriksredaksjon. **Bibiana D. Piene**, frilansjournalist, har på sin side gått motsatt vei, og er nå tilbake i Bistandsaktuelt for fullt.

FLYKTINGERÅDET

Flyktingerådet er en privat, frivillig og humanitær organisasjon som har spesialisert seg på å yte nødhjelp og beskyttelse til flyktninger og internt fordrevne. Organisasjonen har rundt 55 ansatte ved hovedkontoret i Oslo, og ca. 500 medarbeidere ved prosjekter i Afrika, Asia, Latin-Amerika og Europa. En svært viktig ressurs er beredskapsstyrkene på om lag 600 kvinner og menn som kan rykke ut med hjelp i flyktingkatastrofer på 72 timers varsel.

Flyktingerådet søker medarbeidere til Burundi

Flyktingerådet har drevet nødhjelpsprosjekter i Burundi siden 1996. Hovedkontoret ligger i Bujumbura, de fleste av prosjektene foregår i Provinsene Kirundo, Ngozi og Muyinga. Flyktingerådet driver bygg, vann og rehabiliteringsprosjekter samt opplæring av hjelpeledere i grunnskolen og et skoleradioprojekt. Burundi har 6 mill innbyggere, mer enn 300.000 flyktninger i Tanzania og et stort antall internt fordrevne.

PROSJEKTLEDER til bygg/konstruksjonsprosjekt

Arbeidsoppgaver:

- Planlegging, faglig gjennomføring og oppfølging, samt drift av prosjektet med økonomisk, personal og administrativt ansvar.
- Ansvar for økonomiske og skriftlige rapporteringer
- Samarbeid med andre NGO's og FN-organer i provinsene
- Identifisering av evt. nye tiltak i prosjektområdene
- Følge den flyktingpolitiske situasjonen i området

Kvalifikasjoner/egenskaper:

- Kunnskap om administrasjon og ledelse av større prosjekt
- Erfaring med personalhåndtering og målstyringsarbeid
- Erfaring med og interesse for budsjettarbeid og regnskapsoppfølging
- Kjennskap til bygg og/eller samfunnsutviklingsprosjekter
- Erfaring fra internasjonalt humanitært arbeid
- Være fleksibel og ha gode kommunikasjonssevner
- Godt kjennskap til bruk av EDB verktøy
- Fransk som arbeidsspråk og gode engelskkunnskaper
- Personlig egnethet vektlegges
- Ha en robust fysisk og psykisk helse

Tjenestested: Kirundi/Muyinga.
Merk søknaden: 16/U00

Burundi er en «non-family duty station».

Tiltredelse i januar 2001. Lønn: Lønnstrinn 37-41 i Statens regulativ, avhengig av kvalifikasjoner.

Søknad med attester og vitnemål (retureres ikke) sendes Flyktingerådet, Postboks 6758 St. Olavs Plass, 0130 Oslo.
Søknadsfrist: 27. november 2000

For nærmere opplysninger om stillingene kontakt Marit Backe, programkoordinator Burundi, på telefon 23 10 98 00.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Den norsksomaliske jenta Kadra, som avslørte imamenes holdninger til omskjæring
2. Globale allianse for vaksiner og immunisering.
3. Women's World Banking – en privat internasjonal organisasjon som bl.a. gir kreditt til kvinner.
4. Bilateral bistand administrert av internasjonale organisasjoner.
5. I Malawi.
6. Olje fra Tsjad til Kamerun
7. 2 år
8. USA, Russland, Storbritannia, Frankrike og Kina – «seierherrene» etter andre verdenskrig.
9. Laurent Gbagbo.
10. I 1901.
11. Menneskerettighetsspørsmål.
12. Et kort dikt – opprinnelig japansk form.
13. Daewoo.
14. I Korea og Japan.
15. Niamey.
16. En merkeordning av varer fra småprodusenter i sør, medlem av den internasjonale «fair trade» bevegelsen.
17. FN's avdeling for prosjekthåndtering (samarbeider med næringsliv, internasjonale og statlige organisasjoner).
18. Den amerikanske senatoren George J. Mitchell.
19. Norge, Island og EU-landene, unntatt Storbritannia og Irland.
20. Filmproduksjonssenteret med oppnavnet «Bollywood» ligger i Mumbai, India.

Karakterboka – fra null til 20:

- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se fremtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

VISSTE DU AT...

Av 266 tilfeller av æresdrap som ble rapportert i Lahore-avisene i perioden januar til november 1999, ble 75 prosent anmeldt. Men ingen ble stilt for retten.

Kilde: Human Development in South Asia 2000.

«Hvis ungdommelig arroganse ga rikdom, ville hver og en av oss vært rike.»

Ordtak fra tshi-folket (Ghana).

Der inntekt måles i ris

I landsbyen Láp i Vietnams dype skoger er en ny tid på vei

HOANG THI LE (b-a): Monsunregnet plasker ned og forvandler på et øyeblikk stien gjennom den grønne skogen til glatt, rødbrun gjørme. Plutselig strømmer en flokk klissvåte, halvnakne unger mot oss. Først betenkte og litt på avstand. Men så tar nysgjerrigheten overhånd, smilene og fnisingen kommer fram, og de stimler sammen i dør og vinduer.

• I VIETNAM:
ERIK R. SELMER

VIETNAM Vi er ved helsestasjonen i landsbyen Láp, som ligger langt inne i de vietnamesiske skogene på grensen mot Laos. Her bor 47 familier som tilhører den etniske minoriteten Katu. Kommunesykepleier Thuong Nhat i Hoang Thi Le kommune har tatt oss med hit for å vise oss resultatene av arbeidet hun har satt i gang med blant annet norsk hjelp.

Helsetilstanden blant barna har vært dårlig, 438 barn har fått bendelorm i løpet av et halvt år.

FOTO: ERIK R. SELMER

Inntekt i ris. Fattigdommen er stor, utdannings- og opplysningsnivået lavt blant den halvnomadiske befolkningen i Hoang Thi Lê. Inntekten måles i ris, og gjennomsnittet er bare 200 kg per person per år. 70 prosent av befolkningen over 30 år er analfabeter.

Den norske hjelpen skjer gjennom Nordic assistance to Vietnam (NAV), en paraplyorganisasjon av Kirkens Nødhjelp, Folkekirkens Nødhjelp i Danmark og Diakonia i Sverige. NAV driver med familieplanlegging, forebyggende helsearbeid og opplysningsvirksomhet.

Bendelorm og malaria. Malaria er svært utbredt i disse skogsområdene, forteller sykepleier Thuong Nhat, og understreker betydningen av forebyggende arbeid. Grunnleggende kunnskaper om hygiene er en mangelvare. Barna aner for eksempel ikke at det er viktig å vaske hendene før de spiser, og 438 barn har fått bendelorm i løpet av et halvt år.

Tannpuss har vært et ukjent fenomen. Derfor har NAV lært ungene å bruke tannbørste, og én gang i uka de får fluorskylling.

Folk har ikke råd til å kjøpe tannbørste og krem. Her trengs det videre støtte, sier sykepleier Thuong. NAV har også gitt sakser til skolen så lærerne kan klippe barnas negler en gang i uka.

Ernæringsplan for barn. Størst suksess har NAV hatt med en ernæringsplan for underernærte barn. Ungene er delt inn i fire kategorier, A til D, hvor D er de som er svært feil- eller underernært.

En gang i måneden får foreldrene utbetalt 15.000 dong, slik at mødrene hver uke kan gi dem to varme måltider med næringsrik mat.

”**Hovedproblemet er morens kunnskap, ikke den økonomiske støtten.**”

Thuong Nhat, kommunesykepleier i Hoang Thi Le.

Det legges stor vekt på at mødrene lærer seg å lage riktig sammensatt kost, og hver familie oppmuntres til å ha en liten grønnsakshage, en gris eller noen høns.

Resultatene har vært gode. I løpet av seks måneder har to barn gått fra kategori D til A og 20 fra C til B. I mai 1999 var det 42 barn i kategori C og 7 i D. Ett år senere var det ingen i D, 18 i C og 79 i B.

Ungen min får fisk og har lagt på seg én kilo etter at jeg ble med i dette programmet. Jeg har fått kunnskap om næringsrik mat. Næringsrik betyr at ungen skal spise fisk, kjøtt, korn og grønnsaker. Jeg kjente ikke noe til dette tidligere, sier 25 år gamle Dáo, og viser stolt fram den tre og et halvt-årige datteren sin.

Fornøyde mødre. – Denne gutten tilhørte tidligere gruppe D. Nå har han gått opp tre kilo i vekt og er i gruppe B, sier 31-årige Kêu.

Kêu kommer ofte til den lille klinikken i Láp for å snakke om ernæring, og hvordan hun skal behandle barna og få grønnsakhagen til å spire og gro.

De tre mødrene Kêu, Ghép (27 år, med en datter på to og et halvt) og Dáo sier at de nå gir barna fisk eller kjøtt tre ganger ukentlig. De kjøper når de har penger. Har de ikke det, går de på jakt i skogen og fisker i elven. De andre dagene får ungene bare grønnsaker. Selv spiser mødrene fisk og kjøtt bare når de har rikelig.

Manglet kunnskap. Det er felles for de tre mødrene at de tidligere nok visste at fisk og kjøtt var bra både for

– Ungen min har lagt på seg etter at jeg ble med i programmet, sier 25 år gamle Dáo. Hun viser stolt fram den tre og et halvt-årige datteren sin til kommunesykepleier Thuong Nhat.

FOTO: ERIK R. SELMER

dem selv og barna. Men de hadde ingen kunnskap om hvordan kosten skulle sammensettes. Og de gikk aldri på jakt eller fiske; kjøtt og fisk fikk de bare når de hadde penger til å kjøpe for. Det var ikke ofte.

Thuong Nhat er synlig stolt. Hun har stått bak opplæring av helsearbeidere ute i landsbyene, der de har lært seg å vurdere hvordan det står til med barnas helse.

Hovedproblemet er morens kunnskap, ikke den økonomiske støtten. Derfor vil problemet løses uten økonomisk støtte når kunnskapen er på plass, sier hun.

Mye ut av lite. Thuong forteller også at hun oppmuntrer gravide kvinner til mødrekontroll. Kvinnene føder hjemme og er helt ukjente med fa-

rene det innebærer. For å få kvinnene til kontroll, blir de lovet babyklær. Det hjelper.

Inntil for fem år siden var det vanlig at kvinnene i området fødte barn hvert annet år. Konsekvensen av det var underernærte og syke barn og svake og tynne mødre.

Spiral og sterilisering. Familieplanlegging ble startet i 1994. Resultatene har vært gode, sier Thuong. Nå er folk fornøyd med to-tre barn. Hele 86 prosent av befolkningen er i fruktbar alder. Mens befolkningsveksten før var på 4 prosent, er den i dag nede i 1,6 prosent.

Erik R. Selmer er journalist i Dagsavisens utenriksredaksjon. Han har besøkt land i Sørøst-Asia en rekke ganger.